

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Mgr. Jaroslav Šálek

Aplikace konceptu populismu na Pirátskou stranu

Diplomová práce

Olomouc 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Aplikace konceptu populismu na Pirátskou stranu vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne

Jaroslav Šálek

Poděkování

Tímto způsobem bych chtěl velmi poděkovat vedoucí diplomové práce, Mgr. Petře Měšťánkové, Ph.D., za užitečné rady, cenné připomínky, profesionální vedení, vstřícný přístup a trpělivost během psaní diplomové práce.

Obsah

Úvod	5
1. Populismus	9
1.1. Definice a teoretická východiska populismu.....	14
1.2. Typologie a druhy populismu	22
1.3. Hlavní znaky populismu	26
1.3.1. Anti-establishment politických stran	31
1.3.2. Shrnutí hlavních znaků populismu – výzkumný rámec	33
2. Pirátská strana.....	37
2.1 Vznik a ideové znaky	37
2.2 Vedení a organizační struktura	39
2.3 Volební témata Pirátské strany	41
3. Aplikace vybraných znaků populismu na Pirátskou strany	46
3.1. Shrnutí výsledků	62
Závěr.....	66
Literatura	70
Abstrakt	76
Abstract.....	77
Klíčová slova	78
Key words.....	79

Úvod

V posledních letech se termín populismus stále častěji objevuje v politickém diskurzu. Tento pojem je spojován s rostoucím počtem politických stran a hnutí, která jsou označována za populistická. Na české politické scéně je tento termín především asociován s hnutími jako ANO a SPD, jejichž představitelé jsou často označováni za populisty. Cílem této práce však není zkoumat populismus u těchto dvou hnutí, ale zaměřit se na politickou stranu, která s populismem nebývá běžně spojována. V oblasti české politiky však dosud chybí systematická analýza populistických prvků v politice Pirátské strany, která je běžně označována spíše za progresivní a liberální subjekt, než za populistickou. Tato mezera v literatuře poskytuje prostor pro nový výzkum, který se zaměřuje na analýzu případného přítomnosti populistických znaků v politické praxi Pirátské strany. Tato strana, Pirátská strana, se v posledních letech etablovala na české politické scéně a její čelní představitelé často kritizují politiku zmíněných populistických hnutí.

Populismus se stal relevantním tématem v kontextu české politiky, kde je termín často používán nejen politickými oponenty, ale i samotnými politiky a politickými hnutími. Pro širší veřejnost však může být obtížné pochopit, co tento pojem skutečně znamená a jaké konkrétní charakteristiky mu náleží. Populismus, jako politický fenomén, je v odborné literatuře obecně rozpoznáván jako komplexní a mnohohrstevný koncept, který zahrnuje různé teoretické přístupy a definice. Mezi hlavní teoretiky populismu patří například Ernesto Laclau, který populismus chápe jako specifickou formu politického diskurzu zaměřeného na polarizaci společnosti mezi „lidmi“ a „elitami“. Další významný autor, Cas Mudde, se zaměřuje na populismus jako ideologii, která se často projevuje ve formě vymezení čistého „lidu“ proti zkorumpovaným elitám. V českém kontextu se většina dosavadních studií soustředí na populismus jako strategii politických stran a hnutí, přičemž populistické prvky jsou vázány především na politické subjekty, které otevřeně vystupují jako „anti-establishmentová“ hnutí, například ANO nebo SPD.

Cílem této diplomové práce je vymezit hlavní znaky populismu na základě rešerše odborné literatury a vytvořit výzkumný rámec, který umožní analýzu přítomnosti těchto znaků v politické praxi Pirátské strany. Tento rámec poslouží k posouzení, zda Pirátská strana vykazuje populistické rysy, přičemž tato strana není běžně s tímto termínem spojována. Práce se zaměří na zjištění, jakým způsobem se populistické prvky objevují v politice Pirátské strany a přispěje k lepšímu porozumění této problematice v kontextu současné české politiky.

Analýza bude zaměřena na volební kampaně do Poslanecké sněmovny v letech 2017 a 2021, což umožňuje porovnat politiku strany v různých fázích jejího působení. Nejprve jako mimoparlamentního subjektu a následně jako opoziční strany v Poslanecké sněmovně. Důraz bude kladen na změny v rétorice a politických postojích strany v těchto obdobích, což poskytne cenné informace o možném vývoji populistických znaků v její politické praxi.

Práce bude hledat odpověď na hlavní výzkumnou otázku, která je formulována následovně: „*Naplňuje Pirátská strana charakteristiky populismu? Pokud ano, jaké konkrétní znaky populismu lze u ní identifikovat?*“ Na základě toho tak vznikne první vedlejší výzkumná otázka, která se v práci zaměří na hledání charakteristických rysů populismu. Tato otázka tedy bude: „*Jaké jsou hlavní znaky populismu?*“ Na základě výzkumu anti-establishmentového diskurzu bude vytyčena další vedlejší výzkumná otázka, která se blíže zaměří na zařazení zkoumaného subjektu v rámci anti-establishmentových reformních stran. Otázka je formulována takto: „*Lze Pirátskou stranu řadit do proudu anti-establishmentových reformních stran?*“

Tyto výzkumné otázky budou klíčové pro vymezení role Pirátské strany v rámci širšího politického spektra a pro identifikaci případných populistických tendencí v její politické praxi. Metodologický přístup je založený na analýze historických a programových dokumentů, stejně jako na sledování politických projevů, umožní podrobně zhodnotit, zda Pirátská strana vykazuje prvky populismu a jakým způsobem se její politické chování a rétorika vyvíjely v průběhu jejího působení na české politické scéně.

Pro praktickou část bude použita metoda analýzy programových dokumentů a historického vývoje Pirátské strany. Součástí bude rovněž pravidelné sledování veřejných vystoupení, výroků a politických kroků Pirátské strany v daném období. Data pro tuto analýzu budou shromažďována z dostupných veřejných zdrojů, včetně tiskových zpráv, projevů představitelů strany, oficiálních webových stránek, mediálních vystoupení a dalších relevantních dokumentů. Tato analýza se zaměří na vývoj strany od její volební kampaně do voleb do Poslanecké sněmovny v roce 2017, až po její účast ve volbách v roce 2021. Tento časový rámec umožní sledovat evoluci její politiky, ideologie a veřejného vystupování ve dvou významných fázích její politické kariéry, jako opoziční strany a jako součást vládní koalice.

Práce je rozdělena do třech kapitol. První kapitola, nazvaná Populismus, se dále dělí na tři podkapitoly. Druhá kapitola, věnovaná Pirátské straně, obsahuje dvě podkapitoly. Závěrečná třetí kapitola, nazvaná Analýza Pirátské strany, má jednu podkapitolu. První a druhá kapitola tvoří teoretickou část a třetí kapitola praktickou část práce.

První kapitola se věnuje vývoji fenoménu populismu, jeho významu v politickém diskurzu a jeho vztahu k demokratickému systému. První podkapitola se zabývá definováním populismu a různými přístupy k jeho výkladu. Cílem je představit hlavní teoretické směry, které se populismem zabývají, a ukázat jeho rozmanitost a komplexnost v politickém kontextu. Text se soustředí na různé perspektivy, jak populismus chápat, a na jeho vztah k elitám a lidu. Druhá podkapitola se zaměřuje na různorodost populismu a jeho různé typologie, které odrážejí geografické, historické a politické kontexty. Populismus je rozdělován podle různých autorů, přičemž se rozlišují například politický a agrární populismus, inkluzivní a exkluzivní formy, nebo měkký a tvrdý populismus, přičemž každý typ má odlišný dopad na demokratické instituce. Text se dále věnuje různým přístupům k populismu jako politickému stylu, například dělení na populismus protestu a totožnosti, a také na autoritářský a revoluční populismus. Třetí podkapitola se zaměřuje na identifikaci klíčových znaků populismu. Představeny jsou teoretické rámce, jako Kubátovi znaky populismu v pojetí ideálního typu populismu, Smolíkovo zaměření na politickou mobilizaci, charismatické vůdcovství a simplifikovaný jazyk, Kyselovy čtyři znaky populistického stylu a Müllerovy zásady populismu, které vymezují populismus v širším měřítku. Dále je uvedena analýza pěti dimenzí populismu Olivase Osuny zaměřených na politiku, morálku, společenské vnímání, suverenitu a vůdcovství.

Tato kapitola se také zaměří na anti-establishmentové reformní strany, které kritizují politický establishment a usilují o politické reformy a větší transparentnost. Kdy tento koncept vytvoří druhou výzkumnou otázku, která bude dále aplikována na Pirátskou stranu.

Druhá kapitola se věnuje Pirátské straně v České republice, jejímu vzniku, vývoji a politickému směřování. Text přibližuje politické priority Pirátské strany a jejich vývoj v čase. Zaměřuje se i na vývoj volebních výsledků od vzniku strany až po současnost. Práce také blíže rozebere organizační strukturu strany.

Třetí kapitola se pak zaměřuje na samotnou aplikaci vybraných znaků populismu na Pirátskou stranu. V rámci této kapitoly dojde k analýze volebních kampaní, programů a vyjádřeních čelních představitelů zkoumaného subjektu ve vztahu k populistickým znakům a zkoumanému období. Výzkum tak bude hledat, zdali se u Pirátské strany objevují nějaké rysy a znaky populismu a následně dojde k jejich zhodnocení a závěrům.

Práce bude čerpat nejen z odborné literatury ve formě knih, ale i z článků publikovaných v odborných časopisech. Vzhledem k rozmanitosti a komplexnosti konceptu populismu existuje

široká škála studií, definic a textů, které se touto problematikou zabývají. Práce se zaměří na klíčové autory, jako je Ernesto Laclau a jeho dílo *On Populist Reason*, dále na Cassse Muddeho a jeho knihu *Populism: A Very Short Introduction*. Neopomene se však ani na české autory, mezi které patří například Kubát a jeho kniha *Populismus v Čechách krize* nebo Kyselova práce *Populismus v demokratickém právním státě: Hrozba nebo výzva?*. Pro výzkum této práce jsou klíčoví především autoři, kteří se zaměřili na hledání znaků populismu, a proto bude práce čerpat i z knihy Jana-Wernera Müllera *What Is Populism?*, stejně jako z příspěvku Olivase Osuny *From Chasing Populists to Deconstructing Populism: A New Multidimensional Approach to Understanding and Comparing Populism*.

Populismus je v současnosti jedním z nejvýznamnějších politických fenoménů, který stále vyvolává širokou diskusi v odborných kruzích i mezi širokou veřejností. Ačkoli bylo téma populismu intenzivně zkoumáno, existuje stále mnoho oblastí, které si zaslouží podrobnější analýzu, zejména v kontextu konkrétních politických subjektů. Pirátská strana, přestože se běžně neidentifikuje s termínem populismus, tak může vykazovat některé rysy, které mohou být s tímto fenoménem spojeny. Tento výzkum tak může přinést nový pohled na tuto stranu v rámci populismu, přičemž je důležité upozornit na nedostatek literatury, která by se tomuto tématu věnovala, zejména v českém kontextu. Tato práce si tak klade za cíl vyplnit tuto mezeru a poskytnout užitečné nástroje pro další výzkum v této oblasti.

1. Populismus

Hlavním a stěžejním pojmem celé diplomové práce je koncept populismu. Tento pojem bude doprovázet celou práci. Diplomová práce si klade za cíl nalézt typické a hlavní znaky populismu a aplikovat je dále na zkoumaný subjekt. V souladu s tímto cílem je nezbytné nejprve vymezit pojem populismu, objasnit jeho význam, definovat jeho základní rysy a nastínit jeho hlavní charakteristiky. V poslední době je populismus často spojován s politikou, především s politickými stranami a hnutími, které bývají označovány za populistické. V tomto kontextu se často setkáváme s označením jednotlivých politiků a představitelů těchto subjektů jako populistů. Nicméně, i přesto, že je termín populismus v politické praxi široce používán, není vždy zcela jasné, co tento pojem zahrnuje a jaké konkrétní vlastnosti jsou s ním spojeny. Populismus se tak stal v politice fenoménem, který se v dnešní moderní politice stává čím dál více běžným pojmem.

Jak uvádí Kysela, populismus se v posledních letech stal běžně používaným pojmem v politických diskuzích. Autor poukazuje na rostoucí popularity populismu v globálním měřítku, který se projevuje nejen v politické sféře, ale i na akademické úrovni. V tomto kontextu vzniklo několik významných děl, která se zaměřují na různé interpretace, pojetí a regionální variace populismu.¹ Podobně Kubát a Mejstřík uvádějí, že od počátku nového tisíciletí došlo k výraznému nárůstu zájmu o populismus na globální úrovni. Zejména na mezinárodní scéně bylo publikováno tisíce odborných článků a knih, které se věnují tématice populismu.² Na rozdíl od minulého století, kdy se akademický pojem populismu teprve začal formovat, bylo v té době publikováno pouze několik set děl, která se tomuto tématu věnovala.³

Populismus představuje reakci na hluboké krize, ať už skutečné, nebo vnímané. Krize, které zasáhly svět v posledních letech a měly převážně ekonomický charakter, sehrály klíčovou roli v oživení a globálním vzestupu populistických hnutí.⁴ Tento fenomén je však velmi komplexní a jeho přesná definice je předmětem intenzivních debat. Pojem populismus se dle autora Muddeho stal jedním z hlavních politických hesel 21. století. Tento termín neodkazuje pouze

¹ KYSELA, Jan a kolektiv. *Populismus v demokratickém právním státě: hrozba nebo výzva?* Praha: Leges, 2019, s. 11.

² Jen mezi lety 2010 až 2013 uvádí Kubát a Mejstřík, že vzniklo 2801 knih a odborných článků věnujících se problematice populismu.

³ KUBÁT, Michal, MEJSTŘÍK, Martin, KOCIAN, Jiří. *Populismus v časech krize*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016, s. 7-8.

⁴ GAGNON, Jean-Paul a kol. *What is Populism? Who is the Populist?* Democratic Theory, 2018, roč. 5, č. 2, s. 8-9.

na populistické strany v Evropě, ale zahrnuje i levicové prezidenty v Latinské Americe či levicové a pravicové prezidentské kandidáty ve Spojených státech. Populismus je fascinující téma, které oslovuje mnohé novináře i čtenáře. Avšak široké užívání tohoto termínu může často vést k nejasnostem a zmatení.⁵ Populismus je fascinujícím tématem, které oslovuje nejen novináře, ale i širokou veřejnost. Avšak jeho časté používání může vést k nejasnostem a záměnám, protože se používá v různých kontextech. Z toho vyplývá, že populismus není pouze evropským problémem nebo tématem pro jeden stát, jako je například Česká republika, ale jedná se o globální fenomén, který ovlivňuje politický vývoj na mnoha kontinentech.

Termín populismus je v současné době široce využíván i ve veřejném diskurzu. Stal se nejen oblíbeným označením mezi politickými komentátory, ale také nástrojem politických představitelů, kteří se vzájemně obviňují z jeho praktik. Ačkoli se jedná o často používaný pojem, většina politiků se vyhýbá přímému spojení s ním ve vztahu se svými vlastními aktivitami. Navzdory dlouholetému výzkumu zůstává samotný koncept populismu nejednoznačný. Existuje řada studií, odborných článků a monografií, které se pokoušejí tento fenomén systematicky analyzovat. Přesto není zcela jasné, proč jsou některé politické ideje, subjekty či aktéři označováni jako populistické, přičemž toto označení je často používáno bez hlubšího porozumění pojmu nebo jeho přesné definice.⁶ Především na evropské politické scéně a v evropské odborné literatuře je pojem populismus a jeho uživatel, tedy populist, vnímán velmi negativně. Populista je chápán jako osoba, která se odlišuje od běžného politika, a bývá vnímána jako záporná postava, která se snaží oklamat veřejnost a svést ji na scestí.⁷ Je však třeba podotknout, že hranice mezi čestným politikem a populistou bývá často obtížně rozlišitelná. Politik může být označen za populistu, přičemž jeho záměry mohou být poctivé, a naopak, i populist může mít upřímné cíle.

Dále je nutné zdůraznit, že pojem populismus je třeba odlišovat od pojmu demagogie. Populismus, podobně jako demagogie staví v demokracii jednotný lid do opozice vůči pluralismu, avšak populismus a demagogie oslovuje lid různými způsoby. Politika populismu se spíše pohybuje v rovině ideologie, zatímco demagogie má při převzetí moci okamžitý vliv,

⁵ MUDDE, Cas, ROVIRA KALTWASSER, *Cristóbal. Populism: a very short introduction*. Oxford: Oxford University Press, 2017, s. 1-2.

⁶ SMOLÍK, Josef. In: ŠTEFANČÍK, Radoslav a kol. *Jazyk a politika. Na pomezí lingvistiky a politologie*. 3. vydání. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2018, s. 102.

⁷ KYSELA, Jan a kolektiv. *Populismus v demokratickém právním státě: hrozba nebo výzva?* Praha: Leges, 2019, s. 97.

neboť například rozhodnutí lidu se může stát okamžitě zákonem.⁸ Ačkoli jsou populismus a demagogie dva odlišné koncepty, stává se, že populistické strany využívají demagogické prvky ve své rétorice. Nicméně demagogie je ve své podstatě klamná a manipulativní technika, která usiluje o změnu názorů lidí a získání jejich podpory. Na druhé straně populismus je mnohem komplexnější koncept, který nelze takto jednoduše definovat.⁹ Podobně jako jiné široké pojmy v politickém diskurzu, jako jsou demagogie, extremismus či fašismus, i pojem populismus bývá často vnímán negativně. Tato negativní konotace přispívá k obtížnosti přesného vymezení tohoto fenoménu a může vést k jeho nejasnému pochopení.¹⁰

Původ slova populismus pochází z latinského slova *populus*, což znamená „lid“. Z tohoto základu tedy vychází samotná podstata populismu, který má být vyjádřením vůle lidu.¹¹ K lidu odkazuje i demokracie neboli vláda lidu nebo také lidem a pro lid, nicméně demokracie je v českém jazyce vnímána pozitivně, naproti tomu pojem populismus má negativní konotaci.¹² Populismus je součástí demokratického systému a staví se do role snažící se vyjádřit a prosazovat „vůli lidu“. V tomto prostředí ale působí jako specifický způsob demokratické politiky. Silně se obrací k lidem a snaží se vystupovat jako prostředník jejich názorů a emocí, nebo se dokonce prezentuje jako skutečný hlas lidu. Často funguje jako kanál pro vyjádření postojů, emocí a přání společnosti. Populismus je ve své podstatě vždy opoziční a staví se proti institucím a strukturám, které podle něj blokují vůli lidu. Vytváří mentalitu „my versus oni“, přičemž skupinou „oni“ jsou viníci problémů. Tuto skupinu mohou zastupovat elitní vrstvy, bankéři, byrokracie nebo jiné subjekty, které jsou v očích populistů, nebo širší společnosti, odpovědné za vzniklé problémy.¹³ Populismus je tedy charakteristický tím, že hledá nepřátele, kteří jsou považováni za příčinu problémů ve společnosti, ať už reálných, nebo domnělých.

Populismus sám o sobě není proti demokracii, ale vymezuje se vůči liberální demokracii, kterou považuje za příliš omezující. Klade důraz na většinové rozhodování a lidovou suverenitu, což často vede k opomíjení práv menšin a pluralitních názorů. Populisté kritizují

⁸ URBINATI, Nadia. *Znetvořená demokracie: mínění, pravda a lid*. Překlad Jan Bíba. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018, s. 187.

⁹ CHARVÁT, Jan, LÁBUSOVÁ, Adéla. *Křehkost demokracie: Příručka pro pedagogy pro práci s tématem radikalismu ve výuce* [online]. Praha: @ Člověk v tísni, 2019 [cit. 2. září 2024]. Dostupné online. s. 17-18.

¹⁰ KUBÁT, Michal, MEJSTRÍK, Martin, KOCIAN, Jiří. *Populismus v časech krize*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016, s. 11.

¹¹ DANICS, Štefan, TEJCHMANOVÁ, Ladislava. *Extremismus, radikalismus, populismus a euroskepticismus*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2017, s. 127.

¹² KYSELA, Jan a kolektiv. *Populismus v demokratickém právním státě: hrozba nebo výzva?* Praha: Leges, 2019, s. 11.

¹³ MILLIGAN, Tony. *Pravda v době populismu*. Praha: nakladatelství Filosofického ústavu AV ČR, 2019, s. 111-112.

liberálně demokratické režimy za to, že údajně selhávají v dosažení konkrétních výsledků, a proto prosazují změny ve způsobu jejich fungování.¹⁴ Populismus se tak snaží vrátit moc lidu, ale zároveň odmítá reprezentativní formy vládnutí a procedury, které by omezovaly rozhodování většiny.¹⁵ Jedním z hlavních rysů populistů je tvrzení, že jejich oddanost „lidovým zájmům“ přesahuje standardní úroveň, jakou nabízejí tradiční demokratické systémy, čímž se prezentují jako skutečný hlas většiny. Populisté často zdůrazňují, že pouze oni rozumějí potřebám a přáním obyčejných lidí, což je staví do opozice vůči elitám, které podle nich ztrácejí kontakt s realitou.¹⁶ Populismus se postupně stává něčím více než jen hanlivým označením či nálepkou, se kterou se většina politiků nechce ztotožnit. Usiluje o změnu politického diskurzu a pozic s cílem stát se návrhem na obnovu politického systému. Základem této obnovy je návrat k původním hodnotám demokracie, zejména k ideji jednoty lidu. Tato myšlenka je klíčová pro populistické strany a hnutí, které svou legitimitu zakládají na vůli širokých mas. Politické názory populistů se tak formují na základě preferencí většinové společnosti, což jim poskytuje kompas pro orientaci v politickém prostředí.¹⁷ Populismus tedy funguje v demokratickém systému, ovšem je jeho velkým kritikem. Staví se do role „ochránce prostých občanů“ vůči elitám, které podle nich omezují vůli společnosti a snaží se tak chránit zájmy běžných lidí, kteří jsou opomíjeni.

Hlavním aktérem šíření populismu je charismatický lídr. Zatímco tradiční demokracie může fungovat bez nutnosti silného vůdce nebo vymezení společného nepřítele, populismus si na tomto prvku velmi zakládá a neobejde se bez silného vůdce a konkrétních osob, prostřednictvím nichž se šíří politický názor. Lidé jsou tak sjednoceni kolem charismatického lídra, který je prezentován jako zosobnění vůle lidu.¹⁸ Lídři jsou běžnými politickými subjekty v demokracii. Charismatický vůdce je v mnoha politických stranách a hnutích klíčovou osobností, často v roli předsedy, ale to není vždy pravidlem. Tento lídr přitahuje pozornost nejen obyčejných lidí, ale i médií, a často se kolem něj soustředí celá kampaň. V populismu však má takový lídr ještě výraznější roli, protože vystupuje jako symbol „pravého lidu“ a ostře se vymezuje vůči domnělým nepřítelům. Pomocí své politické vize nebo rétoriky kritizuje všechny, kdo podle něj selhávají v zájmu lidí, přičemž terčem bývají tradiční politické strany

¹⁴ MUDDE, Cas, ROVIRA KALTWASSER, *Cristóbal. Populism: a very short introduction*. Oxford: Oxford University Press, 2017, s. 95.

¹⁵ URBINATI, Nadia. *Znetvořená demokracie: mínění, pravda a lid*. Překlad Jan Bíba. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018, s. 179.

¹⁶ MILLIGAN, Tony. *Pravda v době populismu*. Praha: nakladatelství Filosofického ústavu AV ČR, 2019, s. 110.

¹⁷ URBINATI, Nadia. *Znetvořená demokracie: mínění, pravda a lid*. Překlad Jan Bíba. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2011, s. 202.

¹⁸ Tamtéž, s. 179.

nebo jiné skupiny, které jsou vnímány jako odcizené či mimo hlavní společenský proud. Tento postoj posiluje jeho obraz ochránce zájmů obyčejných občanů.¹⁹ Charismatický lídr udržuje přímý kontakt s lidmi. Politika populismu spojená s tímto vůdcem však nemůže dlouhodobě přetrvávat, protože tento lídr může být nějakým způsobem nahrazen nebo později zemřít. To často vede k období plnému konfliktů, během něhož je tato osoba nahrazena a politika populismu může být transformována, nebo dokonce zaniknout.²⁰

Populismus se stal běžným nástrojem politické komunikace a hraje významnou roli ve volebních kampaních. Populistické prvky využívají jak opoziční strany, které touto rétorikou usilují o získání moci, tak i vládní strany, jež je používají k udržení moci. V minulosti byl populismus vnímán převážně jako patologický prvek demokracie nebo paranoidní styl politiky, který měl výhradně negativní dopady. Často byl považován za hrozbu pro demokratické instituce a hodnoty. V současné době však roste snaha chápat populismus v širším kontextu a zkoumat jeho potenciální přínosy v demokratické politice.²¹ Historicky se populismus spojoval s různými ideologiemi, jako jsou autoritářství, fašismus, komunismus, nacionalismus nebo antiimigrační postoje. Ernesto Laclau upozorňoval na to, že populismus by neměl být považován za odchylku od normálního politického procesu, ale spíše za běžný a legitimní komunikační prostředek, který tvoří nedílnou součást politického života.²²

Jak již bylo zmíněno, v minulosti byl populismus spojován s různými ideologiemi, režimy a doktrínami. Ovšem v dnešní době se populismus stal běžným nástrojem politických kampaní a je přítomný téměř v každých volbách. Populismus tak představuje flexibilní přístup, který se dokáže přizpůsobit různým kontextům a často odráží aktuální společenské nálady a obavy. Jak upozorňuje Ernesto Laclau, populismus se stal v dnešní době běžným politickým prostředkem pro získání hlasů voličů a stal se tak obvyklým nástrojem politiky. Pokud vyzdvihneme pozitivní myšlenku populismu, tak nejvíce vystihující je tvrzení, že populismus představuje navrácení politiky do rukou prostých lidí.

¹⁹ SMOLÍK, Josef. In: ŠTEFANČÍK, Radoslav a kol. *Jazyk a politika. Na pomezí lingvistiky a politologie*. 3. vydání. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2018, s. 104.

²⁰ MUDDE, Cas, ROVIRA KALTWASSER, Cristóbal. *Populism: a very short introduction*. Oxford: Oxford University Press, 2017, s. 4.

²¹ DANICS, Štefan, TEJCHMANOVÁ, Ladislava. *Extremismus, radikalismus, populismus a euroskepticismus*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2017, s. 127-128.

²² LACLAU, Ernesto In: URBINATI, Nadia. *Znetvořená demokracie: mínění, pravda a lid*. Překlad Jan Bíba. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018, s. 214.

1.1. Definice a teoretická východiska populismu

Jak bylo již uvedeno, klíčovým pojmem této práce je populismus. Z tohoto důvodu je nezbytné tento termín podrobně definovat a zohlednit, jak je vnímán odbornou veřejností a jak je prezentován v relevantní literatuře. Populismus je totiž definován celou řadou různých přístupů, což odráží jeho komplexní povahu. Tento pojem nelze snadno vymezit, neboť se jedná o širokou a mnohvrstevnou kategorii. Někteří autoři, vzhledem k jeho nejednoznačnosti a širokému spektru, populismus zcela odmítají a považují ho za nevhodný nebo neefektivní nástroj pro analýzu politických jevů. Populismus se však stal významným fenoménem politické sféry, který nelze jednoduše ignorovat. Důkazem toho je vznik široké škály definic, pojetí a typologií, jež se snaží nahlížet na populismus z různých perspektiv.²³ Vystihující pro toto tvrzení je výrok: „*Populismus není jeden, populismů je mnoho.*“ Koncept populismu je nutné rozlišovat na základě několika různých kritérií, přičemž tato kritéria se mohou vzájemně překrývat. Mezi příklady těchto kritérií patří vývoj populismu v čase, politický styl a strategie, politická mobilizace, politický apel, politický program a další.²⁴

Jedním z důvodů rozdílného chápání populismu je jeho odlišné pojetí v závislosti na geografické a regionální poloze. Příkladem může být rozdílné vnímání populismu ve Spojených státech amerických a v Evropě. V USA je populismus často spojován s levicovým a rovnostářským přístupem, který se někdy dostává do konfliktu s Demokratickou stranou, jež je populisty vnímána jako příliš středová. V tomto kontextu vznikl pojem „liberální populismus“, přičemž slovo „liberální“ zde má význam podobný sociální demokracii v evropském pojetí. Naproti tomu v Evropě tento pojem neexistuje, protože liberalismus je vnímán jako ideologie, která zdůrazňuje pluralismus a chápe demokracii jako systém s kontrolními mechanismy, tedy brzdami a protiváhami, které mají omezovat potenciální mocenské výkyvy.²⁵

Jednou z autorek, která se snažila najít vhodný přístup k vymezení a pochopení významu pojmu populismus, je Margaret Canovan. Ta představila dvě strategie výzkumu populismu. Strategie A se zaměřuje na vytvoření jednotného teoretického rámce, který by zahrnoval všechny formy a klíčové vlastnosti populismu, v nichž by se mohl objevit. Strategie B spočívá v analýze jednotlivých případů populismu a jejich třídění do typologie. Tento přístup tedy

²³ KUBÁT, Michal, MEJSTŘÍK, Martin, KOCIAN, Jiří. *Populismus v časech krize*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016, s. 13.

²⁴ KUBÁT, Michal In: KYSELA, Jan a kolektiv. *Populismus v demokratickém právním státě: hrozba nebo výzva?* Praha: Leges, 2019, s. 51.

²⁵ MÜLLER, Jan-Werner. *Co je to populismus?* Překlad Markéta Hofmeisterová. Praha: Dybbuk, 2017, s. 22-23.

zahrnuje rozbor, shromáždění a utřídění konkrétních případů populismu. Strategie A tedy vytváří jednotnou teorii, naproti tomu strategie B vytváří pouze typologie závislé na jednotlivých případech, kde se populismus objevil. Autorka sama preferuje strategii B, protože dle jejího názoru tento přístup lépe zachycuje a reflektuje historickou a současnou rozmanitost populismu. Naopak přístup pomocí strategie A je podle Canovan příliš obecný a vede k širokému, nebo na druhou stranu úzkému pojetí populismu, který může komplikovat správné určení termínu.²⁶ Vytvoření jednotné teorie tedy nese riziko, že nebude reflektovat vývoj populismu nebo nebude zahrnovat důležité aspekty, které by pojem populismus měl pokrýt. Na druhé straně určení typologie populismu v závislosti na konkrétních případech nenese taková rizika.

Kurt Weyland se pokusil o vyjasnění konceptu populismu a hledání nové definice na základě výzkumu vzestupu populismu v Latinské Americe mezi šedesátými a devadesátými lety 20. století. Na základě tohoto výzkumu rozlišuje tři hlavní přístupy ke „konceptualizaci“ populismu, které nabízejí různé pohledy na jeho projevy: – *nahromadění (cumulation)*, *přidání (addition)* a *předefinování (redefinition)*:

1. ***Nahromadění (cumulation)*** – tato strategie chápe populismus jako hromadění určitých prvků, což umožňuje zachytit různé projevy populismu v různých kontextech. Příčinou populismu je především hromadění socioekonomických faktorů.
2. ***Přidání (addition)*** – populismus je zde vnímán jako reakce na konkrétní sociální nebo ekonomické podmínky, například jako odpověď na krizové situace či společenské změny. Tento přístup představuje doplnění předchozí strategie. Dochází k obohacení klasického populismu o nové prvky, což vede k vzniku „neopopulismu“. Mezi klíčové nové prvky, které se objevily v latinskoamerickém populismu v 80. a 90. letech 20. století, patřil zejména ekonomický neoliberalismus.
3. ***Předefinování (redefinition)*** – populismus je považován za samostatný typ politického projevu, který se liší od ostatních ideologií svou strukturou a způsobem oslovování lidí.

Weylandova práce tedy zdůrazňuje, že populismus je flexibilní koncept, který se přizpůsobuje různým společenským podmínkám, což ztěžuje jeho jednoznačné vymezení.²⁷ Je třeba také zdůraznit, že Weylandův koncept se vztahuje především na výzkum populismu v

²⁶ CANOVAN, Margaret. *Two strategies for the study of populism*. Political studies, 1982, roč. 30, č. 4, s. 544-552.

²⁷ WEYLAND, Kurt. *Clarifying a Contested Concept. Populism in the Study of Latin American Politics*. Comparative Politics, 2001, roč. 34, č. 1, 2001, s. 1-2.

Latinské Americe. V kontextu západní demokracie a i Evropy, by v rámci druhé strategie došlo ke změně. Ekonomický liberalismus by byl nahrazen ekonomickým nacionalismem, který se v politice evropských populistických stran objevil v 90. letech 20. století. Ekonomický nacionalismus zahrnuje tři klíčové prvky. Prvním prvkem je izolacionismus, tedy odstoupení státu od zapojení se do zahraničních záležitostí. Dále pak druhým prvkem je ekonomický konzervatismus, který se staví proti ekonomickému liberalismu a obhájí tradiční morální hodnoty. A poslední třetí prvek představuje nacionalistický přístup, který usiluje o opětovné převzetí kontroly nad státem. Ekonomický nacionalismus tak propojuje konzervativní ekonomická hlediska s nacionalistickými postoji, což je základní ideologie některých pravicově populistických stran.²⁸

Jak již bylo zmíněno, populismus je v politických diskuzích složitým pojmem, který lze chápat a interpretovat z různých úhlů pohledu. Dle autora Panniza existují tři hlavní přístupy, které nabízejí odlišné pohledy na jeho roli a povahu:

- a) Populismus lze vnímat jako komunikační strategii, kterou opoziční politici využívají k oslovování a mobilizaci široké veřejnosti, zatímco vládní strany ji mohou nasadit k udržení své moci.
- b) Dále pak populismus jako zúžená, takzvaná zředěná ideologie (thin-centered), zaměřená pouze na otázky spojené s politickým systémem a mocí, aniž by nabízela komplexní světový názor jako tradiční ideologie.
- c) Populismus také slouží jako označení pro politické strany s tzv. populistickým jádrem. Toto jádro obsahuje tři klíčové prvky: a) koncepci lidu a elit jako protikladných kategorií, b) důraz na konflikt mezi „čistým“ lidem a údajně zkorumpovanými elitami a c) představu, že jediným skutečně morálním a oprávněným aktérem na politické scéně je právě lid.²⁹

Toto rozdělení ilustruje, jak je populismus obtížně definovatelný pojem, neboť se projevuje v různých formách. V souladu s tímto příkladem může populismus představovat nejen komunikační strategii, úzkou ideologii zaměřenou na politický rámec, ale také specifickou charakteristiku některých politických stran. Jednou z nejrozšířenější koncepcí, jak uchopit

²⁸ COLANTONE, Italo, STANIG, Piero. *The Surge of Economic Nationalism in Western Europe*. Journal of Economic Perspectives, 2019, roč. 33, č. 4, s. 128-131.

²⁹ PANIZZA, Francisco In: DANICS, Štefan, TEJCHMANOVÁ, Ladislava. *Extremismus, radikalismus, populismus a euroskepticismus*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2017, s. 129.

populismus, je pojetí populismu jako ideologie³⁰. V rámci tohoto uchopení se nejčastěji ideologie populismu prezentuje jako koncepce, která staví lid a elity do vzájemného protikladu. Lid zde zosobňuje hodnoty dobra, zatímco elity jsou vnímány jako špatné či obecně zkorumpované a škodlivé. Veškerá svrchovanost náleží lidu, zatímco elity usilují o její oslabení a omezení práv, která lidu náleží jak v politické, tak v dalších oblastech.³¹ Vnímání populismu tímto způsobem je příkladem „úzké“ (*thin ideology*) či „zředěné“ ideologie (*thin centered ideology*), jelikož takovéto pojetí populismu neobsahuje komplexní vizi společnosti, ale soustředí se na vybrané prvky politiky a společnosti a to zejména vztah mezi elitami a lidem.³² Na základě uchopení populismu jako ideologie se populismus jednoznačně přesouvá do oblasti politického diskurzu, kde dochází k dalším způsobům, jak lze pojmově populismus vnímat. Populismus je tak v politické rovině popisován jako určitý politický styl nebo politická strategie, která se zaměřuje na způsob komunikace a mobilizace veřejnosti, přičemž hranice mezi oběma pojmy je velmi tenká a oba pojmy jsou si velmi blízké.³³

Jedním z příkladů autora, který definuje populismus jako ideologii je Cas Mudde. Tento autor patří k předním odborníkům v oblasti výzkumu populismu. Jeho definice zdůrazňuje koncept populismu jako zúženou či zředěnou ideologii a dále pak odkazuje na dva hlavní aspekty populismu: lid a elity. Autor tvrdí, že populismus je: „*zúžená či zředěná ideologie (thin-centered ideology), která vnímá společnost definitivně rozdělenou na dva homogenní a antagonistické tábory - „čistý lid“ proti „zkorumpované elitě“, a který tvrdí, že politika by měla být vyjádřením obecné vůle lidu (volonté générale)*“. Definování populismu jako ideologie poskytuje tomuto konceptu určitou tvárnost, která umožňuje jeho lepší uchopení a porozumění. Avšak u této své definice vidí Mudde neúplnost a určitou omezenost, kterou pojetí populismu jako ideologie nabízí. Podle autora, na rozdíl od úplných ideologií, jako je socialismus nebo fašismus, nabízí úzké či zředěné ideologie, mezi které patří i populismus, pouze omezenou morfologii. To často vede k tomu, že se populismus může spojovat s jinými ideologiemi nebo je dokonce plně asimilován či přizpůsoben jiné ideologii. Podle Muddeho populismus není schopen nabídnout komplexní a úplné odpovědi na současné politické otázky. Populismus tedy

³⁰ Ideologie je v podstatě strukturovaným souhrnem sociálních a politických myšlenek a hodnot, která objasňuje realitu a představuje určitou vizi budoucnosti. MUNIFSS. *Politické ideologie* [online]. [cit. 9. září 2024]. Dostupné z: <https://polit.fss.muni.cz/projekty-na-katedre/online-podpora-vyuky/pol/politicke-ideologie/co-to-ideologie-vlastne-je>.

³¹ CANOVAN, Margaret, MUDDE Cas In: KUBÁT, Michal, MEJSTŘÍK, Martin, KOCIAN, Jiří. *Populismus v časech krize*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016, s. 15.

³² FREEDEN, Michael. *Ideologies and Political Theories: A Conceptual Approach*. Oxford. Clarendon Press, 1996, s. 76-77.

³³ KUBÁT, Michal, MEJSTŘÍK, Martin, KOCIAN, Jiří. *Populismus v časech krize*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016, s. 15.

zřídka existuje v čisté formě a často nabývá odlišných podob v kombinaci s jinými koncepty, což mu umožňuje přežít.³⁴

V Muddeho definici jsou zmíněny tři klíčové pojmy, které autor považuje za zásadní pro pochopení populismu. Těmito základními pojmy jsou lid, elita a obecná vůle. Lid je v populismu vykreslován jako morálně čistou, jednotnou skupinu s oprávněným nárokem na rozhodování a vládnutí. Tento lid je považován za nositele obecné vůle (*volonté générale*), která by měla být základním zdrojem politické moci. Elity jsou zobrazovány jako morálně zkažená, vzdálená a sobecká skupina, která zneužívá svou moc a brání zájmům lidu. Populismus často využívá obraz elit k vyvolání konfliktu, jehož cílem je zpochybnit jejich legitimitu a vyzvat k jejich sesazení. Posledním základním pojmem je obecná vůle. Populismus se zasazuje o to, aby politika a rozhodování byly přímým vyjádřením vůle lidu, bez zásahu zprostředkovatelů, jako jsou tradiční elity nebo složité institucionální struktury. Klíčovým prvkem populismu je tak rozdělení společnosti na „dobrý lid“ a „zkorumpovanou elitu,“ což vytváří nepřátelské prostředí a protichůdné vztahy. Tato polarizace je základem pro mobilizaci lidu proti elitám, které jsou prezentovány jako hlavní překážka vůči spravedlivé vládě lidu.³⁵

Příklad vnímání populismu jako politického stylu představuje Margaret Canovan. Autorka rozděluje politiku na dva základní styly a to pragmatický a spasitelský. Spasitelský styl je úzce spjat s populismem. Klíčovým prvkem je zde myšlenka lidové suverenity, podle níž je lid vnímán jako jediný legitimní nositel moci. Jeden z hlavních rysů populismu se projevuje v odvolávání se na lid a stavění se vůči zavedeným strukturám, společenským hodnotám a vládnoucím elitám. Naproti tomu pragmatický styl hledá řešení problémů skrze instituce, odborníky, zavedené postupy a pravidla. Tento přístup vytváří, ale také omezuje politickou moc, jelikož ji svazuje s byrokratickými strukturami. Pragmatický a spasitelský styl jsou vůči sobě v opozici a jejich střet vytváří prostor, ve kterém může populismus profitovat. Tento konflikt mezi legitimitou lidu a přehnanou byrokracií je příležitostí, kterou populisté využívající spasitelský styl dokáží efektivně zhodnotit.³⁶ Populismus jako politický styl je založen na jednoduché, lidové legitimitě a odporu vůči zavedeným strukturám a institucím. Střet mezi těmito styly vytváří prostor pro šíření populismu, který klade důraz na to, aby byla více reflektována práni lidu.

³⁴ MUDDE, Cas, ROVIRA KALTWASSER, Cristóbal. *Populism: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press, 2017, s. 5-6.

³⁵ Tamtéž s. 9, 11-12, 16-17.

³⁶ CANOVAN, Margaret. *Trust the people! Populism and the Two Faces of Democracy*. Political Studies. 1999, roč. 47, č. 1, s. 2-3.

Jan-Werner Müller nevnímá populismus jako plnohodnotnou ideologii, jelikož podle něj populismus postrádá ideologické znaky. Autor tvrdí, že: „*Populismus není kodifikovanou doktrínou, ale soubor charakteristických tvrzení, které mají vlastní vnitřní logiku.*“ Podle něj nejsou v konceptu populismu dostatečně pospány ideologické znaky, nebo zde zcela chybí. Nicméně to populismu poskytuje velkou flexibilitu a umožňuje mu pronikat do různých směrů a ideologií.³⁷ Müllerův pohled na populismus je následující: „*Domnívám se, že populismus je zvláštní moralistická představa politiky, způsob vnímání politického světa, který staví morálně čistý a plně jednotný, ale fiktivní lid proti elitám, které jsou považovány za zkorumpované nebo jinak morálně méněcenné.*“³⁸ Znakem populismu je zaujmutí kritický postoj k elitám, avšak tento postoj není dostačující podmínkou pro označení někoho za populistu. Kromě odporu vůči elitám jsou populisté také anti-pluralističtí a tvrdí, že pouze oni mohou autenticky zastupovat lid. Politici konkurenti jsou označováni za nemorální a součást zkorumpovaných elit. Pokud někdo z lidu jejich myšlenky nepodporuje, je považován za člověka, který není součástí správného lidu.³⁹ Müller tedy nevnímá populismus jako kodifikovanou doktrínu, ale spíše jako soubor určitých tvrzení, která jsou charakteristická pro populistickou ideologii. Autor označuje populismus za styl politiky, který staví proti sobě morální lid, na který populisté cílí, a morálně „nečisté“ elity, jež si tuto moc uzurpují pro sebe, aniž by braly ohled na zájmy společnosti.

Opačný přístup k vytvoření definice zaujal i Ernesto Laclau. Jeho pojetí populismu je spíše analytické než čistě definující. Laclau tvrdí, že populismus obvykle odmítá tradiční pravicové či levicové rozdělení a neidentifikuje se s žádnou konkrétní ideologickou pozicí. Na základě toho vyvozuje, že: „*populismus tak pravděpodobně vzdoruje jakékoliv komplexní definici.*“ Spojuje různé společenské třídy a působí jako mnohotřídní hnutí, přičemž ne všechna taková hnutí lze automaticky považovat za populistická. Podle autora se populismus vyznačuje řadou protikladných složek, jako je například požadavek na rovnost politických práv a všeobecnou účast prostých lidí, které jsou však doprovázeny autoritářskými tendencemi a charismatickým vedením. Obsahuje také prvky sociálních požadavků případně sociální spravedlnosti, silné nacionální myšlení či odmítání důležitosti třídního rozdělení. Charakteristický je také důraz na práva běžných lidí proti privilegovaným zájmovým skupinám, které jsou obvykle vnímány jako hrozba pro lid i národ. V závislosti na kulturních a sociálních podmínkách mohou být

³⁷ MÜLLER, Jan-Werner. *Co je to populismus?* Překlad Markéta Hofmeisterová. Praha: Dybbuk, 2017, s. 24.

³⁸ Tamtéž s. 30

³⁹ Tamtéž

jednotlivé prvky zdůrazňovány různě, ale většina populistických hnutí obsahuje všechny tyto rysy.⁴⁰

Laclau naznačuje, že populismus je komplexní diskurzivní konstrukt, který vyžaduje analýzu vytyčených oblastí, aby bylo možné pochopit jeho fungování a vliv v politice. Autor tak předkládá svou teorii populismu ve třech hlavních oblastech:

1. **Diskurz:** Laclau chápe diskurz jako primární prostor, ve kterém se utváří objektivita. Nejde tedy pouze o jazyk a psaní, ale o komplex vztahů, které definují, jak jednotlivé prvky existují a jak jsou vzájemně propojeny. Všechny elementy jsou utvářeny skrze své vztahy, nikoli na základě předem daných identit.
2. **Prázdné signifikanty a hegemonie:** Prázdné signifikanty vznikají z potřeby pojmenovat objekty, které jsou jak nezbytné, tak nepojmenovatelné. V populismu se vytváří potřeba označit něco, co je považováno za důležité, ale zároveň obtížně definovatelné. Například pojem „lid“ je prázdným signifikantem, protože může znamenat různé skupiny lidí a může být interpretován různými způsoby v závislosti na kontextu. Jedná se tak o symboly nebo pojmy, který mohou nabýt rozličných významů, a proto sjednocuje rozmanité skupiny.
3. **Rétorika:** Hraje zásadní roli při vytváření významu a identity v populismu. Laclau zmiňuje, že rétorické posuny ukazují, jak konkrétní rozdíly mohou ztělesňovat širší společenskou realitu. Tím se ukazuje, jak je význam utvářen nejen prostřednictvím jazyce, ale také ve vztazích mezi jednotlivými prvky.

Celkově tedy autor vnímá populismus jako základní způsob politického jednání, který se zakládá na vytváření identity prostřednictvím obecných, často nejasně definovaných symbolů, a to na základě vztahů a rozdílů, nikoli pevných definic.⁴¹ I když Laclau poukazoval na to, že dle něj pravděpodobně populismus nelze definovat, tak zároveň zdůraznil, že populismus nejde jednoduše odmítnout.

V českém politologickém slovníku autora Rastislava Tótha je pojem populismus definován takto: „*Populismus používá politickou rétoriku srozumitelnou i pro „prostší“ lid. Vyznačuje se nepoužíváním komplikovaných pojmů, definováním jednoduchých a blízkých cílů, které jsou veřejnosti očekávané, citem pro veřejné mínění, všeobecné potřeby, schopností komunikovat se*

⁴⁰ LACLAU, Ernesto. *On Populist Reason*. Beccles: Verso, 2005, s. 4.

⁴¹ Tamtéž s. 67-72.

širokou veřejností.“⁴² Autorova definice se zaměřuje na populismus jako politický styl a strategii využívající politické prosté rétoriky pro široké společenské třídy a především pro nižší společenské vrstvy. Ty jsou pak označovány jako hlavní hybnou silou pro populismus. Spojující jsou pro ně společné cíle jako například směrem k vládě, kde je pro ně důležitá decentralizace moci a oproti mezinárodnímu kapitálu. Ovšem spojují i další společenské cíle zaměřené na rozvoj průmyslu a pokroku nebo morální obnova. „*Pojem populismus lze i používat pro označení lidových hnutí s primárními cíli využívající základní pojmy bez jakéhokoliv konkrétního zaměření.*“⁴³ Toto pojetí populismu zcela zasahuje do politické roviny, kdy populismus slouží jako komunikační prostředek pro získání podpory lidí i z nižší třídy na základě vyznačených primárních cílů. Jak uvádí autor: *populismus neznamená lhaní, ale zjednodušuje tvorby politických rozhodnutí.*“⁴⁴ Tento úryvek ukazuje, že i když stanovené cíle a apely populistů, mohou působit až nerealizovatelným dojmem tak opak je pravdou a tyto cíle se mohou uskutečnit, pokud dostanou podporu veřejnosti a populisté splní své závazky.

Nedávný volební vzestup populistických politických stran a následný zájem vědecké obce proměnil populismus v jedno z nejrozvinutějších témat současného srovnávacího politologického výzkumu. Rostoucí populismus v současnosti, představuje jedno z nejaktuálnějších témat, s nimiž se liberální demokratické režimy dnes potýkají. Přestože zájem o výzkum v této oblasti rychle roste, stále zde existují „bílá místa“, což umožňuje pokračování ve studiu populismu.⁴⁵

Jak již bylo v předchozích částech práce rozvedeno. Populismus je velmi široký pojem, který je někdy těžko uchopitelný. Jeho význam se mění vzhledem k určitým okolnostem, které populismus doprovázejí. Často se mísí s jinými ideologiemi a přístupy, což mu umožňuje přežívat a ovlivňovat veřejné mínění ve společnosti. Populismů je mnoho, a proto by práce mohla najít bezesporu mnohem více definicí a výzkumů, které se zabývají problematikou populismu. Diplomová práce se zaměřila především na nejvýznamnější autory, mezi které patří Canovan, Mudde, Laclau, Müller a Weyland, a představila jejich pojetí a vnímání fenoménu populismu, který je často zmiňován předními odborníky a autory.

⁴² TÓTH, Rastislav. *Politologický slovník*. Praha: Portál, 2015, s. 97-98.

⁴³ TÓTH, Rastislav. *Politologický slovník*. Praha: Portál, 2015, s. 97-98

⁴⁴ Tamtéž

⁴⁵ HAVLÍK, Vlastimil, MEJSTŘÍK, Martin. Current Populism in Europe. *Czech journal of political science*, roč.2, č. 1, 2016. s. 92

1.2. Typologie a druhy populismu

Populismus je rozdělován do různých typologií a kategorií v závislosti na úhlu pohledu jednotlivých autorů, geografickém kontextu nebo historickém období. Tato různorodost přístupů vedla k vytvoření celé řady klasifikací, které reflektují specifické aspekty populismu v různých situacích a kontextech.⁴⁶ Mudde poukazuje na sílu populismu v jeho schopnosti využívat termíny a koncepty, které pocházejí z jiných, často složitějších a stabilnějších ideologií, nicméně to umožňuje populismu formovat různé podtypy populismu.⁴⁷ Populismus má tak řadu forem a typologií, které budou nyní v práci nastíněny.

Z historického pohledu lze rozdělit populismus na klasický a populismus soudobý. Klasický populismus se formoval v 19. století a zahrnuje severoamerický agrární populismus, který se následně přenesl ve 20. století do podoby hnutí ku-klux-klanu. Dále pak představuje ruský socialisticko-agrární populismus 19. století. Zatímco soudobý populismus je mnohem mladší a vznikl ve druhé polovině 20. století. Jedná se zejména o vliv populismu v Latinské Americe a v rozvojových zemích po pádu koloniálního systému. Nicméně toto dělení je velmi prosté a zjednodušené, jelikož nezahrnuje rozbor a výzkum tehdejšího evropského populismu, který se zde také formoval a měl vliv na společnost.⁴⁸

Mnohem lepší zpracování typologie populismu nabízí Margaret Canovanová. Jedná se o jedno ze základních rozdělení populismu. Tato autorka odlišuje populismus politický a agrární. Politický populismus se zaměřuje na vstup lidu do politického rozhodování často v opozici vůči elitám. Obvykle je spojen s přímým zapojením lidu do politiky a kritizuje liberální elity, které podle něj ignorují zájmy obyčejných lidí. Tento směr se prezentuje jako úsilí o přerozdělení politické moci směrem od elit k obyčejným lidem. Agrární populismus je historicky spojen s ochranou zájmů venkovských farmářů a zemědělců proti průmyslovým a finančním elitám. Agrární populismus klade důraz na ochranu malých zemědělských podniků, často se vymezuje proti velkým korporacím a podporuje roli venkovského člověka jako „hrdiny“ bojujícího proti ekonomickému vykořisťování. Dále je agrární populismus rozdělen do tří podtypů: *farmářský radikalismus* působící v USA, *lidové (agrární) strany* ve východní Evropě a *socialistický agrarismus* v Rusku. Politický populismus je mnohem více přetrvávající a je rozlišen do čtyř

⁴⁶ KUBÁT, Michal, MEJSTŘÍK, Martin, KOCIAN, Jiří. *Populismus v časech krize*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016, s. 16.

⁴⁷ MUDDE, Cas, ROVIRA KALTWASSER, Cristóbal. *Populism: a very short introduction*. Oxford: Oxford University Press, 2017, s. 6-7.

⁴⁸ MARCZEWSKA-RYTKO, Maria In: KUBÁT, Michal, MEJSTŘÍK, Martin, KOCIAN, Jiří. *Populismus v časech krize*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016, s. 16.

podtypů. Jedná se o *populistickou diktaturu*, *populistickou demokracii*, která volá po referendech a přímé demokracii, *reakční populismus* a *populismus politiků* využívající taktiku pro oslovení prostého lidu.⁴⁹

Jedna z nejznámějších a nejkompexnějších typologií populismu pochází od již zmíněného autora Casa Muddeho. Jeho typologie populismu zahrnuje kombinaci kritérií politické orientace, politického apelu a historicko-územního vývoje. Podobně jako v předchozím odstavci, kde byla zmíněna typologie podle Margaret Canovan, rozděluje autor populismus na agrární a politický, přičemž zde ještě rozlišuje populismus ekonomický. Agrární populismus se poprvé projevil v USA v podobě farmářských hnutí a v Rusku ve formě národnictví v 19. století. Následně se ve 20. století objevuje i v dalších zemích východní Evropy, a to prostřednictvím lidových (agrárních) stran. Politický populismus je v 20. století především spjat s krajně pravicovými politickými stranami. Jejich hlavní myšlenkou je ochrana suverenity národa, a to jak před vnějším, tak i vnitřním ohrožením. Nově vzniklý ekonomický populismus se ve 20. století opět objevuje, přičemž je zejména spojen s Latinskou Amerikou, ale také se střední a východní Evropou. Zde se projevuje populismus především jako nalezení východiska mezi socialismem a kapitalismem.⁵⁰ Jelikož práce bude zaměřena na analýzu populismu v kontextu politické strany, klade důraz především na pojem politického populismu, který bude v následujících kapitolách podrobněji rozebrán.

Další typologii vypracoval tentýž autor společně s Cristóbalem Roviry Kaltwasserem. Tito autoři spolu rozdělují populismus na inkluzivní a exkluzivní. Inkluzivní typ populismu se zaměřuje na rozšíření kolektivní identity lidu a často zahrnuje různé společenské skupiny bez ohledu na rozdíly v národnosti či třídě. V tomto případě populismus prosazuje jednotu a rovnost a obvykle se zaměřuje na zlepšení práv a účasti všech obyvatel. Začleněním všech sociálních skupin do jednotné skupiny „my jako lid“ dochází k odstranění jejich vyloučení. Populisté tvrdí, že tímto způsobem dochází k rozšíření hranic demokracie. Tento typ se objevoval především v Latinské Americe. Exkluzivní populismus naopak vymezuje „lid“ jako užší kategorii a často vyřazuje určité skupiny, které označuje za cizorodé nebo škodlivé. Exkluzivní populismus se obvykle spojuje s nacionalistickými a pravicovými směry, které staví národ, národnostní identitu nebo kulturu na první místo a zahrnují jen ty, kteří jsou považováni za součást lidu. Často vymezuje „nás“ proti „nim“, čímž vytváří obraz nepřítele, kterým mohou

⁴⁹ CANOVAN, Margaret In: KYSELA, Jan a kolektiv. *Populismus v demokratickém právním státě: hrozba nebo výzva?* Praha: Leges, 2019, s. 25.

⁵⁰ MUDDE, Cas. In: KYSELA, Jan a kolektiv. *Populismus v demokratickém právním státě: hrozba nebo výzva?* Praha: Leges, 2019, s. 51.

být přistěhovalci, elity nebo menšiny, a tyto skupiny jsou tímto způsobem vyloučeny. Tento typ populismu je typický zejména pro Evropu, kde se exkluzivní populismus vyznačuje.⁵¹

V rámci pojetí populismu jako politického stylu a strategie lze zmínit typologii Pierra-Andrého Taguieffa, který rozděluje populismus protestu a populismus totožnosti. Populismus protestu je zaměřen na kritiku stávajícího politického systému a elit, které jsou považovány za zkorumpované nebo odtržené od reality běžných lidí. Tento typ populismu je často spojen s masovými hnutími a revolučními tendencemi. Snaží se více zapojit lid do politiky a to nejlépe skrze přímou demokracii v rámci referenda. Naproti tomu populismus totožnosti se naopak zaměřuje na vytváření a posilování kolektivní identity skupin, jako jsou národ, etnická skupina nebo jiná společenská kategorie. Zdůrazňuje, že elity umožnily příliv cizinců nebo jiných neoblíbených skupin, a proto jsou v očích populistů považovány za zrádce. Tento typ populismu často kombinuje nacionalistické a etnické prvky, zdůrazňuje hodnoty a tradice dané skupiny a je zaměřen proti vnímaným hrozbám zvenčí. Často je výsledkem protiimigrační politiky nebo národnostní nesnášenlivosti.⁵²

V závislosti na působení populismu v demokratickém systému daného státu lze rozlišovat dle autorů Smilova a Krasteva populismus na měkký a tvrdý. Měkký populismus je předstupněm tvrdého populismu a jeho dopady nejsou tak razantní jako u tvrdého populismu. Při bližším zkoumání lze zjistit, že měkký populismus představuje pro stranický systém určitou politickou výzvu a signalizuje krizi v zastupitelském systému, kdy lidé začínají vnímat politické strany jako příliš zaměřené na své ideologie a začínají se tak stávat v očích lidu zkorumpované a odcizené pro své voliče. Naproti tomu tvrdý populismus představuje pro zastupitelský systém demokracie mnohem větší problém a riziko. Tvrdě populistické strany kritizují zastupitelský systém a ohrožují základní principy liberální demokracie, včetně ochrany individuálních a menšinových práv.⁵³ Jak již bylo zmíněno na začátku, měkký populismus představuje pouze předstupeň počátečnímu velkému ohrožení demokratických principů. Zatímco měkký populismus je spíše začínajícím varováním před korupcí a odcizením stran od veřejnosti, tvrdý populismus poukazuje na hluboké nedostatky systému a může znamenat ohrožení ústavních principů a lidských práv, která jsou často potlačována ve prospěch vybraných skupin.

⁵¹ MUDDE, Cas, ROVIRA KALTWASSER, Cristóbal In: KYSELA, Jan a kolektiv. *Populismus v demokratickém právním státě: hrozba nebo výzva?* Praha: Leges, 2019, s. 53.

⁵² TAGUIEFF, Pierre-André In: KUBÁT, Michal, MEJSTŘÍK, Martin, KOCIAN, Jiří. *Populismus v časech krize*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016, s. 16.

⁵³ SMILOV, Daniel, KRASTEVA, Ivan In: MESEŽNIKOV, Grigorij, GYÁRFÁŠOVÁ, Olga, SMILOV, Daniel. *Populist Politics and Liberal Democracy in Central and Eastern Europe*. Bratislava: Institute for Public Affairs, 2008, s. 9.

Nieméně je otázkou, zda tvrdý populismus může vést pouze k ohrožení demokratických principů, nebo naopak dokáže poukázat na nedostatky, které byly vládnoucím systémem přehlíženy.

Rastislav Tóth rozděluje populismus na další podtypy na základě způsobu, jakým se daný populistický subjekt snaží získat moc a vládu. Autor rozlišuje mezi autoritářským a revolučním populismem. Tyto dva typy se vyznačují odlišnými přístupy, čímž se zásadně liší. Prvně jmenovaný, autoritářský populismus, je založen na koordinaci a správě nedemokratické státní moci, přičemž je jejich myšlení založeno na jejich vládnoucí ideologii nebo náboženství. Naproti tomu revoluční populismus je využíván revolučními vůdci k oslovování širokých mas lidí s cílem získat moc. Mezi jeho hlavní cíle patří: růst všeobecného blahobytu, odstranění státní korupce, elit nebo bídy. Naplnění těchto cílů je závislé na svržení existující vládnoucí moci.⁵⁴

Závěrem lze zmínit polského politologa Pawła Przyleckého, jehož odlišování populismu je citováno v knize Kubáta. Tento autor došel v rámci svého výzkumu populismu v Polsku k rozdělení na pravicový a levicový populismus. Pravicový populismus je zaměřený především na národní identitu a ochranu proti vlivům cizinců, kteří jsou vnímáni jako hrozba pro hodnoty a bohatství lidu jako národa. Tento typ populismu zdůrazňuje politickou identitu a často se staví proti přistěhovalecům, což vede k nacionalismu a protiimigrační politice. Je to reakce proti elitám, které údajně zrazují národní zájmy tím, že umožňují přítok cizinců. Naopak levicový populismus se více zaměřuje na sociálně-ekonomická témata, zejména na otázky rovnosti a sociální spravedlnosti. Tento typ populismu je méně orientovaný na národní identitu a spíše se staví proti ekonomické nerovnosti a elitám, které údajně kontrolují bohatství a zdroje na úkor obyčejných lidí.⁵⁵

Na těchto příkladech typologií populismu je zřejmá jeho rozmanitost a různorodost pojetí tohoto termínu. Různé přístupy k uchopení populismu v rámci jeho typologie závisí na několika faktorech, přičemž klíčovým z nich je určení konkrétního místa a času. Práce ukázala rozmanitá stanoviska rozdělní populismu vybraných autorů. Pro tuto práci jsou klíčové typologie populismu, které se zaměřují na jeho vnímání v rámci politického dění, především rozdělení populismu na pravicový či levicový. Dále bude důležité rozlišování mezi měkkým a tvrdým

⁵⁴ TÓTH, Rastislav. *Politologický slovník*. Praha: Portál, 2015, s. 98.

⁵⁵ PRZYLECKI, PAWEŁ In: KUBÁT, Michal, MEJSTŘÍK, Martin, KOCIAN, Jiří. *Populismus v časech krize*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016, s. 17.

populismem, které odráží různé stupně jeho projevů v politických stranách. Tyto typologie mohou být v práci dále využity při analýze a výzkumu.

1.3. Hlavní znaky populismu

Jedním z hlavních cílů práce je nalézt typické znaky populismu a následně je aplikovat na zkoumaný subjekt, Pirátskou stranu. Z toho důvodu v rámci této kapitoly dojde k představení a objasnění hlavních znaků populismu, které jsou typické pro populismus a populistické strany a hnutí. Výzkumná otázka tedy zní: *Jaké jsou hlavní znaky populismu?* Jak již bylo v práci zmíněno, pojetí populismu není jednotné. Různí autoři představují své interpretace tohoto jevu na základě různých kritérií, která identifikovali při jeho zkoumání. Populismus nemá globálně uznávanou jednotnou definici, a proto neexistuje ani jednoznačné shrnutí jeho charakteristických znaků, které by jasně vymezovalo, jak se populismus projevuje a co je pro něj typické. Při absenci jednotného celosvětově uznávaného klíče charakteristických znaků populismu chybí vodítko, jak určit, zda jakýkoli zkoumaný subjekt v rámci populismu splňuje jeho vlastnosti.

Definování pojmu populismus je náročné právě proto, že tento koncept postrádá jednoznačná kritéria, která by byla univerzálně použitelná. Subjekty označované jako populistické často nevykazují jednotné vlastnosti, což komplikuje stanovení pevné a univerzální definice. Široké a různorodé používání tohoto pojmu dále zdůrazňuje jeho vágnost a otevřenost interpretacím. Výzkumy ukazují, že určité subjekty mohou být označeny nejen jako populistické, ale i radikální nebo extrémistické. Tyto rozmazané hranice mezi pojmy vyzdvihují důležitost kontextu a perspektivy autorů, kteří často rozhodují o konkrétním využití termínu podle svého analytického rámce a zaměření.⁵⁶

Kubát zdůrazňuje, že teorie populismu postrádá jednotnou univerzální teorii i všeobsažnou typologii, stejně jako všeobecně přijímané a vypovídající charakteristické znaky tohoto fenoménu, což sťažuje aplikaci jednotně uceleného populismu. Nicméně jedním ze způsobů, jak se vyhnout roztříštěnosti přístupu, je vynechat hledání všeobecné teorie nebo definice populismu a využít pouze jeho minimální či minimalistickou definici. Příkladem může být zkoumání populismu, který je analyzován v kontextu *politics* (politiky), tedy jako problematika související se získáváním a vykonáváním politické moci. Tento přístup nenutí k vytvoření obecné definice a pevných charakteristik populismu, ale naopak vytváří konceptuální rámec,

⁵⁶ SMOLÍK, Josef. In: ŠTEFANČÍK, Radoslav a kol. Jazyk a politika. *Na pomezí lingvistiky a politologie*. 3. vydání. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2018, s. 106.

který umožňuje posoudit, co lze do populismu zahrnout, a co naopak vyloučit. Tento rámec poskytuje možnost rozpoznávat a zkoumat projevy populismu bez nutnosti podléhat jedné univerzální definici. Díky zkoumání populismu v rámci *politics* je možné analyzovat populisty a populistické strany, jakým způsobem působí v politice, a analyzovat tak jejich program, cíle nebo hesla.⁵⁷ Tímto přístupem lze dosáhnout flexibilnějšího pochopení populismu, které odpovídá specifickým kontextům v rámci politických situací. Pro tuto práci je klíčový právě přístup zkoumání populismu v rámci *politics*.

Josef Smolík se ve své analýze zaměřil na identifikaci základních charakteristických rysů populismu, přičemž definoval tři klíčové prvky, které tvoří *ideální typ populismu*. Podle něj tento ideální typ zahrnuje:

1. **Politická mobilizace** – chápána jako dynamický pohyb a orientace v politickém prostoru.
2. **Charismatické vůdcovství** – lídr, který dokáže strhnout dav a získat si širokou popularitu.
3. **Simplifikovaný jazyk** – obecně srozumitelný a přístupný pro všechny, i když často povrchně zjednodušující.⁵⁸

Tyto tři rysy by měly představovat základní charakteristiky populismu, které by se měly objevit v každé jeho formě. I když nepokrývají celou komplexnost problematiky populismu, nabízí alespoň obecnou a jednoduchou charakteristiku populismu.

Dalším autorem, který se zaměřil na hledání znaků populismu je Kysela, jenž ve své knize popisuje čtyři základní znaky populismu v kontextu politického stylu. Kysela tyto znaky specifikuje následovně:

a) **Exkluzivní pojetí skutečného lidu** – lid je homogenní, stejnorodý a elity nejsou součástí této skupiny.

b) **Vůdce hraje klíčovou roli** v zastupování, reprezentaci, ztělesnění a vyjadřování lidu. Plně se vyhraňuje proti elitám a jiným vládám.

⁵⁷ KUBÁT, Michal, MEJSTŘÍK, Martin, KOCIAN, Jiří. *Populismus v časech krize*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016, s. 22-23.

⁵⁸ SMOLÍK, Josef. In: ŠTEFANČÍK, Radoslav a kol. *Jazyk a politika. Na pomezí lingvistiky a politologie*. 3. vydání. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2018, s. 105-106.

c) **Prakticky cokoli lze považovat za politické téma.** Populisté nemají žádný omezený prostor a dokáží se vyjádřit téměř ke všemu.

d) **Populistická politika odmítá jakékoli omezení,** a to jak na obsahové, tak institucionální či procedurální úrovni, neboť nic by nemělo bránit aktuální vůli lidu.

Tyto znaky se podle autora mohou dále rozvíjet v závislosti na oblasti působení. Příkladem může být role vůdce, kde by mohl být výklad rozšířen o důraz na emoce, které vůdce vyvolává, nebo o poukazování na aktuální hrozby.⁵⁹

Jan-Werner Müller ve své knize *Co je to populismus?* navrhuje vlastní rámec sedmi zásad populismu, kterými se snaží vymezit tento fenomén a odlišit jej od ostatních politických směrů. Tím poskytuje návod, jak populismus chápat, přičemž každá zásada vychází z jeho pohledu na tuto problematiku a jeho definice populismu. Zásady jsou následující:

- 1) **Populismus není bytostně škodlivým jevem moderní demokracie, ani její nezbytnou součástí.** Populismus v minulosti neexistoval, objevil se až se zavedením zastupitelského systému a stal se jeho stínem. Přestože populisté v zásadě neodmítají politické zastupování, prohlašují, že pouze oni mohou být pravými zástupci lidu.
- 2) **Populisté nejen kritizují elity, ale jsou také antipluralisté,** kteří tvrdí, že pouze oni mohou zastupovat lid. V očích populistů nejsou jejich političtí oponenti legitimní. Lid je prezentován jako morálně dokonalý a ten, kdo kritizuje populisty, je automaticky považován za nepřítele tohoto „dokonalého společenství.“
- 3) **Populisté se navenek jeví jako zástupci všeho lidu, který usiluje o společné cíle,** ale ve skutečnosti jim na těchto cílech nezáleží. Jejich hlavním záměrem je možnost symbolického odvolávání se na „lid,“ kterého využívají proti opozici nebo jako omluvu za vlastní neúspěchy, často s odkazem na mlčící většinu.
- 4) **Populisté často volají po referendech, aby si stvrdili vlastní rozhodnutí.** Tato referenda pak prezentují jako autentický hlas lidu. Přesto však populismus sám o sobě nezaručuje větší zapojení občanů do politického života.
- 5) **Když se populisté dostanou k moci, jejich základní myšlenkou je, že „pouze oni mohou vládnout.“** Obsazují stát prostřednictvím korupce a klientelismu,

⁵⁹ KYSELA, Jan a kolektiv. *Populismus v demokratickém právním státě: hrozba nebo výzva?* Praha: Leges, 2019, s. 27.

přičemž mohou navrhnout a schvalovat ústavy s cílem udržet si moc, údajně ve jménu „pravého lidu.“ Tato umělá ústavní opatření mohou vést k ústavní krizi.

- 6) **Je potřeba vnímat populisty jako potenciální riziko pro demokracii.** Není nezbytné je ihned odsoudit; místo toho je vhodné přizvat je k politické diskuzi a naslouchat jejich názorům. Mluvit s populisty neznamena přejímat jejich rétoriku.
- 7) **Populismus nepřibližuje lidem politiku ani nezesiluje jejich suverenitu,** může ale upozorňovat na skupiny, které se cítí být neviditelné a nezastoupené. Nelze však obhajovat populistické tvrzení, že pouze jejich příznivci jsou skutečným lidem. Reakce na populismus by měla vést liberální demokracii k sebereflexi a k odhalování slabin, které populismus využívá.⁶⁰

Müllerovi charakteristické znaky populismu jsou velmi obsáhlé a jasně objasňují jeho zamýšlený přístup k tomuto fenoménu. Populismus je dle autora spojený s moderní demokracií, funguje jako její stín, který kritizuje elity a vytváří obraz jediného „pravého lidu.“ Tím však nevede k větší občanské suverenitě, ale spíše k ospravedlnění mocenských ambicí.

José Javier Olivas Osuna v rámci své analýzy vycházející z více koncepčních přístupů vymezil klíčové rysy populismu, které jsou uspořádány do pěti dimenzí:

- 1) **Pojetí politického systému** – Tato dimenze se zaměřuje na způsob, jakým populisté vnímají a interpretují politický systém. Populisté často vidí politiku jako souboj mezi „lidmi“ a „elitami“. V tomto pojetí je politický systém považován za nástroj, který byl zneužit elitami k jejich prospěchu, zatímco „obyčejní lidé“ jsou opomíjeni. Populisté obvykle kritizují demokratické instituce, které podle nich slouží zájmům mocných a brání autentickému vyjádření vůle lidu. V některých případech to vede k volání po radikálních změnách nebo i k přetváření stávajícího politického systému.
- 2) **Morálka** – Morální dimenze populismu se zaměřuje na to, jak populisté vykreslují společnost z hlediska hodnot a norem. Populisté často definují „lid“ jako morálně čistý a spravedlivý subjekt, který je proti „nečistým“ elitám. Tento rozpor je vnímán jako morální konflikt, kde „elity“ představují zkorumpovanou, neetickou část společnosti, zatímco „lid“ je zobrazen jako autentický a spravedlivý. Morální dimenze tak slouží

⁶⁰ MÜLLER, Jan-Werner. *Co je to populismus?*. Překlad Markéta Hofmeisterová. Praha: Dybbuk, 2017, s. 99-101.

k posílení populistické narace, že je nutné chránit nebo obnovit morální integritu společnosti.

- 3) **Konstrukce společnosti** – V této dimenzi populisté formují vizi společnosti, která je často zjednodušená a polarizovaná. Populisté zdůrazňují potřebu národní nebo kulturní jednoty a vymezení proti „cizím“ nebo „vnějším“ hrozbám. Společnost je obvykle zobrazována jako homogenní skupina lidí, která je ohrožena zásahy a vlivy „elit“ nebo vnějšími silami, jako jsou migranti, multikulturalismus nebo globální kapitalismus. Tento narativ je často spojen s myšlenkou návratu k tradičním hodnotám a strukturám.
- 4) **Suverenita** – Suverenita je klíčovým prvkem populistické ideologie, protože populisté často zdůrazňují potřebu obnovení národní suverenity, která byla podle nich ohrožena vnějšími faktory, jako je globalizace nebo členství v nadnárodních organizacích (např. EU). Populisté často volají po větší kontrole nad vlastními záležitostmi a politickými rozhodnutími, které by měly vycházet přímo z vůle lidu. Tento důraz na národní suverenitu je často spojen s protekcionistickými nebo izolacionistickými politikami.
- 5) **Vedení** – Tato dimenze se zaměřuje na úlohu charismatických vůdců v populistických hnutích. Populisté často kladou důraz na silné, charismatické vůdce, kteří jsou schopni vyjádřit vůli lidu a postavit se proti elitám. Tento vůdce je často vnímán jako jediný, kdo může reprezentovat „lidé“ a vést je k politickým změnám. Populisté mohou takové lídry idealizovat, vnímat je jako ochránce národa nebo jakýsi symbol spravedlnosti a morálky, což může posílit jejich autoritářské tendence.

Tyto dimenze obsahují různé ideologické a diskurzivní prvky, které lze zkoumat napříč politickým spektrem a různými úrovněmi analýzy, a to jak na straně poptávky, tak nabídky po populismu. Dimenze nejsou izolované, ale vzájemně se prolínají a vytvářejí komplexní a dynamický obraz populismu. Autor neklasifikuje žádnou z dimenzí jako nutnou pro všechny populistické subjekty, ale tvrdí, že populismus je charakteristický kombinací několika z těchto rysů, což vysvětluje jeho různorodost a komplexnost.⁶¹

⁶¹ OSUNA, José, Javier, Olivas. From chasing populists to deconstructing populism: A new multidimensional approach to understanding and comparing populism. *European Journal of Political Research* [online]. 2020, roč. 60, č. 2, s. 836-841 [cit. 4. listopadu 2024]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12428>.

1.3.1. Anti-establishment politických stran

Jak bylo zmíněno dříve, jedním z klíčových znaků populismu je kritika elit. Tento znak se však může dále rozvíjet a podrobněji vysvětlit, co vyčleňování se proti establishmentu ve skutečnosti znamená. Pojem elity může zahrnovat nejen vládnoucí skupinu, ale například i úředníky či bankéře. Mezi elitami se nachází i establishment, jehož význam je však víceznačný. Establishment představuje vše, proti čemu se populisté vymezují. Tento pojem označuje vládnoucí moc a tradiční politické strany, které populisté kritizují a vůči nimž se snaží vystupovat jako alternativa.⁶² Důležité je také upozornit na fakt, že populismus si zachovává svůj anti-establishmentový postoj i v době, kdy jeho představitelé již vládnou jako například u Orbána, Kaczyňského nebo Cháveze.⁶³

Populismus se stále častěji objevuje ve veřejných diskusích, což zvyšuje potřebu jeho důkladného zkoumání. Střední a východní Evropa poskytuje užitečný kontext pro analýzu různorodých stran označovaných za populistické. V tomto regionu hraje anti-establishmentová rétorika zásadní roli v politickém diskurzu a existují zde politické strany, které propojují tenkou ideologii populismu s různými ideologiemi napříč politickým spektrem. Jedná se tedy o vyjádření obecné vůle homogenně ctnostného lidu proti homogenně zkorumpované elitě. Vedle obvyklých radikálně pravicových a radikálně levicových populistických stran zde vznikají i tzv. centristické populistické strany, které se neřadí ani k jednomu z těchto proudů. Mnohé strany tohoto regionu však přebírají pouze některé prvky populismu, zatímco jiné opomíjejí, což vede k rozšířené anti-establishmentové rétorice, která zahrnuje nejen populismus, ale také technokracii, klientelismus a další přístupy kritizující politickou elitu.⁶⁴

V politice střední a východní Evropy probíhají debaty zaměřené zejména na nárůst populistických stran a rostou zde obavy z nástupu radikálního populismu, což souvisí se slabšími ekonomikami a méně stabilní demokracií tohoto regionu, zvláště po oslabení podmínek pro přistoupení do Evropské unie. Avšak vedle rostoucího populismu a rozmachu populistů se objevily nové úspěšné protestní strany. Tyto strany kombinují umírněné postoje v ekonomických a sociokulturních otázkách s ostrou kritikou politického establishmentu a požadavky na reformy, větší transparentnost a nové metody politického vedení. Mají značný politický dopad, protože často zaznamenávají okamžité volební úspěchy, které mohou proměnit

⁶² ANDOUREK, Jan. Slovník sociologických pojmů: 610 hesel. Praha: Grada, 2012, s. 73.

⁶³ OSUNA, José, Javier, Olivas. From chasing populists to deconstructing populism: A new multidimensional approach to understanding and comparing populism. *European Journal of Political Research* [online]. 2020, roč. 60, č. 2, s. 837 [cit. 6. listopadu 2024]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12428>.

⁶⁴ Sarah Engler, Bartek Pytlas & Kevin Deegan-Krause. s. 1311

strukturu stranických systémů. Na rozdíl od radikálních populistů mají tyto strany často silný potenciál vstupovat do koalic, i když jejich schopnost efektivně vládnout bývá omezená a jejich popularita může rychle upadnout. Tento cyklus neúspěšného vládnutí a nahrazování novými protestními stranami může vést ke spirále protestů a destabilizaci politické scény.⁶⁵

Tyto nové politické subjekty na politické scéně jsou označovány jako anti-establishmentové reformní strany. Tento fenomén nových stran řada autorů konceptualizuje jako podtyp populismu nebo jako nový středový populismu, zatímco jiní autoři tyto strany považují pouze za protikorupční strany. Anti-establishmentové reformní strany se vyznačují třemi základními znaky a to:

1) *Politika hlavního proudu reformismu* – pod pojmem reformismus hlavního proudu se rozumí to, že tyto strany se hlásí k modelům liberální demokracie a tržní ekonomiky. Zaměřují se na politické reformy, usilují o změnu politických institucí nebo způsobu, jakým se politika provádí. V závislosti na kontextu mohou vyzývat k boji proti korupci, nahrazení zkorumpovaných nebo neefektivních elit, vytváření nových demokratických struktur nebo přinášet novost politického stylu.

2) *Zpravidla anti-establishmentový apel na voliče* – strany se prezentují jako vyzyvatelé zavedených stran a zdůrazňují rozdíl mezi společností a politickým establishmentem.

3) *Skutečná organizační novost* – tyto strany nejsou nástupcem žádné z předchozích parlamentních stran. Vyznačují se novým jménem a strukturou a mezi svými klíčovými členy nemají žádné významné postavy z minulých demokratických politických uskupení.⁶⁶

Ačkoli jsou anti-establishmentové reformní strany často označovány za populistické, hlavním rozdílem oproti čistě populistickým subjektům je, že jen málo z těchto stran vykazuje silné moralistické rozlišení mezi politickou elitou a čistým, nezkaženým lidem – charakteristický znak populismu. Pro tyto strany totiž tato problematika není klíčovým tématem.⁶⁷ Anti-establishmentové strany zauímají širokou škálu ideologických pozic jak v ekonomické, tak kulturní sféře a vykazují značnou variabilitu v kombinacích narativních prvků, které tvoří „tenkou ideologii“ populismu. Klíčovým prvkem se stává anti-establishmentová rétorika, která je přítomná napříč celým ideologickým spektrem. Tato rétorika však není vždy

⁶⁵ HANLEY, Seán, SIKK, Economy, corruption or floating voters? Explaining the breakthroughs of anti-establishment reform parties in eastern Europe. *Party Politics*, roč. 22, č. 4, 2016. s. 523

⁶⁶ HANLEY, Seán, SIKK, Economy, corruption or floating voters? Explaining the breakthroughs of anti-establishment reform parties in eastern Europe. *Party Politics*, roč. 22, č. 4, 2016. s. 523

⁶⁷ Tamtéž

spojena s dalšími charakteristikami populistického diskurzu, jako je důraz na ‚lid‘ nebo pojetí obecné vůle.⁶⁸

Na závěr lze shrnout, že anti-establishmentové strany jsou často považovány za populistické, ale jejich přístup se liší od tradičních populistických stran. I když kritizují politický establishment, nekladou tak silný důraz na vymezení mezi elitami a ‚nezkaženým lidem‘, což je typické pro populismus. Tyto strany pokrývají širokou ideologickou škálu a využívají různé prvky populistické ideologie. Nové protestní strany, které se vymezují vůči zavedeným politickým silám, mají schopnost měnit politické struktury. Ačkoli přebírají pouze některé prvky populismu, zaměřují se na reformy, transparentnost a zlepšení politického vedení. Hlavním rozdílem oproti radikálním populistům je jejich absence silného moralistického rozlišení mezi elitami a lidem.

1.3.2. Shrnutí hlavních znaků populismu – výzkumný rámec

V této podkapitole budou vybrány klíčové znaky populismu, které jsou typické pro populistické strany, na základě studií představených autorů. Tyto znaky budou následně aplikovány na zkoumaný subjekt, Pirátskou stranu. Vrcholem kapitoly bude představení vlastního výzkumného rámce charakteristických znaků populismu, který bude vycházet z koncepcí uvedených autorů. Vybrané znaky jsou především analyzovány v kontextu Střední Evropy, kde se zkoumaný subjekt nachází.

V rámci této práce je třeba analyzovat populismus v kontextu *politics* (politiky), tedy jako fenomén spojený se získáváním a vykonáváním politické moci. Tento přístup se vyhýbá stanovování všeobecné definice a charakteristických znaků populismu, přesto však představuje základní konceptuální schéma, které umožňuje určit, co do populismu může být zahrnuto, nebo naopak vyloučeno.⁶⁹ Práce se tedy snažila zachytit převážně charakteristické znaky populismu, které jsou typické pro oblast politiky

Na základě zmíněných pojetí řady autorů, kteří definovali a hledali hlavní znaky populismu, byl sestaven vlastní analytický rámec typických rysů populismu, který vychází z literatury představených autorů v diplomové práci. Tyto představené znaky budou v práci dále použity při analýze populismu u Pirátské strany. Určení těchto znaků zároveň odpovídá na vedlejší

⁶⁸ ENGLER, Sarah, PYTLAS, Bartek, DEEGAN-KRAUSE, Kevin. Assessing the diversity of anti-establishment and populist politics in Central and Eastern Europe. *West European Politics*, roč. 42, č. 6, 2019. s. 1318

⁶⁹ KUBÁT, Michal, MEJSTŘÍK, Martin, KOCIAN, Jiří. *Populismus v časech krize*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016, s. 22.

otázku, která při psaní vznikla, a to: *Jaké jsou hlavní znaky populismu?* Mezi klíčové znaky tedy patří:

- 1) **Populismus je součástí demokratického systému a funguje pouze v tomto prostředí.** Populismus dříve neexistoval, ale se vznikem zastupitelského systému demokracie získal prostor k fungování a možnosti dostat se k moci. Řada autorů, jako Mudde nebo Müller, poukazuje na to, že populismus může zastupitelské demokracii přinášet problémy, nicméně nelze jej ignorovat. V některých případech může dokonce demokracii ukázat cestu, jak se vyrovnat s krizí
- 2) **Odvolávání se k lidu.** Populisté ve svých prohlášeních odkazují k lidu. Lid vnímají jako morálně čistou jednotnou skupinu, která je stavěna proti zkaženým elitám. Tvrdí, že pouze oni je dokáží bránit proti vládnoucí třídě. Populismus se snaží prezentovat jako autentický hlas tohoto lidu. Apelem a důrazem na lid se snaží získat jeho důvěru a dostat se tak k moci. Tento znak populismu zdůrazňoval ve své definici i Mudde.
- 3) **Klíčová role lídra.** Charismatický lídr je hlavním aktérem pro šíření politiky populismu. Tato osobnost hraje výraznou roli v politickém prostoru a je hlavní tváří politické strany, kterou zpravidla vede z pozice předsedy strany nebo jako lídr kandidátky. Charismatický vůdce dokáže oslovit a bývá středem pozornosti široké veřejnosti. V očích veřejnosti je jeho silné postavení vnímáno jako reprezentace politické strany. Populistická strana se bez něj neobejde a představuje ho jako jedinou osobnost, která je schopna autenticky zastupovat lid. Tuto oblast vyzdvihuje například Kysela nebo Smolík, kteří tento aspekt populismu vnímají jako klíčový pro jeho šíření.
- 4) **Jednoduchý jazyk.** Populistické strany a její čelní představitelé často nabízejí lidem jednoduchá řešení na složité problémy. Pro populisty neexistuje žádný problém, který by byl nevyřešitelný, a nabízejí jednoduchá řešení, jež dokážou oslovit širokou veřejnost. Jazyk populistů se vyhýbá složitým výrazům a odborným termínům, aby oslovil všechny společenské třídy a získal jejich podporu. Tento znak populismu vidí klíčový například autor Smolík.
- 5) **Odmítání pravicového či levicového politického spektra.** Populistické strany záměrně nevymezují jasně svůj ideologický charakter. Důraz kladou na neutrální ideologii, aby se odlišily od ostatních elit, zejména tradičních stran, které v jejich očích představují elity, které jsou odvráceny od lidu. Populisté často vnímají, že rozdělení

politické ideologie na pravicové a levicové spektrum je přežitek, od kterého se chtějí jasně distancovat. Příkladem autora, který upozorňuje na tento znak, je Laclau.

- 6) **Vyzdvihování systému přímé demokracie** v politickém a společenském životě. Dle populistů vede k obnovení lidové suverenity. Důraz je kladen na zvýšení počtu referend, která jsou vnímána jako nejúčinnější způsob, jak vrátit moc lidu. V tomto systému mají občané možnost skutečně rozhodovat podle své vůle, místo aby o nich rozhodovaly elity. Tento znak také zmínil Müller ve svých sedmi zásadách populismu.
- 7) **Důraz na národní suverenitu** – Populisté často vyzdvihují národní zájmy a kladou na ně velký důraz. Tento znak populismu je typický především pro Evropu, kde se populistické strany vyhrazují například proti politice Evropské unie, která z jejich pohledu okrádá lid příslušného státu o možnost rozhodování. Populistické strany chtějí mít větší pravomoc nad vlastními záležitostmi. Hlavní myšlenkou tohoto znaku je upřednostňování zájmů státu a jeho lidu před ostatními mezinárodními tlaky. Příkladem autora, který tento znak populismu zmiňuje je José Javier Olivas Osuna.
- 8) **Kritika establishmentu a elit** – Proti establishmentový apel klíčový pro populistické strany. Establishment a elity jsou označovány populisty jako nepřátele lidí a ztělesňují zkorumpovanost a neetičnost a jsou viníci vzniklých problémů. Elity mohou představovat vládu nebo tradiční politickou stranu, která jsou pro populistické strany konkurencí. Kritiku elit populisty jako z klíčových pojmů populismu uvádí například Canovan nebo Mudde.

Výzkum se také zaměří více podrobněji na anti-establishmentový postoj a dojde tak k analýze, zda Pirátskou stranu lze řadit k vedlejšímu proudu anti-establishmentové kritiky a to do kategorie anti-establishmentových reformních stran. Na Pirátskou stranu tak budou aplikovány tři základní prvky těchto stran podle výzkumu autorů Hanleyho a Sikka popsané v předchozí podkapitole 1.3.1 „Anti-establishment politických stran“. Tento výzkum se tak pokusí odpovědět na jednu z vedlejších otázek, která se při psaní práce objevila a to: *Lze Pirátskou stranu řadit do kategorie/proudu anti-establishmentových reformních stran?* Na splnění této podmínky musí splňovat všechny tři znaky pro označení těchto stran. Jedná se o tyto znaky:

- 1) **Politika proudu reformismu** – jde o strany hlásící se k modelům liberální demokracie a tržní ekonomiky, které se zaměřují na politické reformy.

- 2) **Zpravidla anti-establishmentový apel na voliče** – strany se představují jako vyzyvatelé establishmentu a zdůrazňují rozdíl mezi společností a vládoucí elitou.
- 3) **Skutečná organizační novost** – tyto strany nejsou pokračovateli žádné z předchozích parlamentních stran – mají nové jméno, strukturu a postrádají klíčové osobnosti z bývalých demokratických uskupení.

2. Pirátská strana

Zkoumaným subjektem v diplomové práci je Pirátská strana, proto v rámci této kapitoly dojde k bližšímu popisu této politické strany. V rámci této kapitoly bude představena Pirátská strana od svého vzniku až po současné působení. Důraz bude kladen především na podmínky vzniku strany a jeho ideové pojetí, struktura strany a rozbor volebních programů do Poslanecké sněmovny. Pirátská strana je poměrně novým politickým subjektem, který se objevil nedávno. I přes absenci historického základu se tato nová strana dostala poměrně rychle do Poslanecké sněmovny a po nedávných volbách se z ní stala i jedna z vládnoucích stran.

2.1 Vznik a ideové znaky

Pirátská strana v České republice byla zformována v roce 2009 a její vznik lze chápat jako součást širšího evropského fenoménu Pirátských stran, které se začaly etablovat na přelomu tisíciletí. Tento trend vznikl v reakci na znepokojení občanské společnosti ohledně ochrany soukromí, svobody na internetu a požadavku na větší transparentnost veřejného sektoru.⁷⁰

Pirátské strany v průběhu své existence prošly významnou evolucí, která utvářela jejich ideologické pozice. Původně se profileovaly jako single-issue strany neboli strany jednotného tématu zaměřené na internetovou bezpečnost a ochranu osobních údajů. Postupně se jejich ideologie posunula směrem k sociálně-liberálnímu. Základním prvkem pirátské ideologie je vztah k post-materiálním hodnotám a důraz na internetovou svobodu. Piráti chápou volný pohyb na internetu jako klíčový pro pojetí svobody, která je v jejich vnímání ohrožena jak státními zásahy, tak monopolními praktikami. Pirátské strany neprosazují eliminaci státní moci, ale její využití k ochraně občanů před monopolními strukturami a k zásahům tam, kde volnotržní mechanismy selhávají. Pirátské strany také zdůrazňují význam aktivního občanství a participace veřejnosti na kontrole státní moci. Podporují nástroje přímé demokracie, jako je referendum, a koncept „tekuté demokracie“, který umožňuje dynamickou účast občanů. Tímto způsobem se snaží reagovat na měnící se politické podmínky a posílit postavení jednotlivců v demokratických procesech.⁷¹

⁷⁰ BRUNCLÍK, Miloš. *Pirátské strany: nový fenomén v politice*. Naše společnost, 2010, roč. 1, s. 21 [cit. 17. října 2024]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c7/a3713/f96/Brunc%C3%ADk,%20Milo%C5%A1.%20Pir%C3%A1tsk%C3%A9%20strany_nov%C3%BD%20fenom%C3%A9n%20v%20politice.pdf

⁷¹ CHARVÁT, Jan. Právce nebo levice? Analýza ideologie pirátských stran. *Central European Journal of Politics*, 2015, roč. 1, č. 1, s. 29-30 [cit. 17. října 2024]. Dostupné z: https://www.cejop.cz/wp-content/uploads/2020/04/2015_Vol-01_No-01_Art-03_Charvat_Pir%C3%A1tsk%C3%A1-ideologie.pdf.

Vznik Pirátské strany v České republice byl motivován rozsudkem švédského soudu týkajícím se vyhledávacího portálu The Pirate Bay, který vyvolal vlnu zájmu o ochranu digitálních práv. Na jaře 2009 se na základě internetové výzvy Jiřího Kadeřábka⁷² formovalo české hnutí, které vyústilo v registraci politické strany ve stejném roce.⁷³ Tento proces ilustruje, jak mezinárodní události a místní 4 iniciativa přispěly k založení Pirátské strany v ČR. V českém kontextu se Piráti zaměřili na klíčová témata, jako jsou digitalizace, reforma autorského práva a odstranění korupčních praktik ve veřejné správě. Od svého prvního volebního účinkování si strana postupně budovala své postavení, přičemž oslovila především mladší voličskou základnu, která hledala alternativu k tradičním politickým subjektům. Důraz na otevřenost, participaci občanů a nový přístup k politickým otázkám přispěl k nárůstu jejich popularity a vlivu na české politické scéně. To se projevilo v následujících volebních cyklech.⁷⁴

Tabulka č. 1 Souhrn výsledků voleb Pirátské strany

Rok	Typ voleb	Výsledek (hlasů)
2010	Volby do Poslanecké sněmovny	0,8 %
2010	Komunální volby	0,19 %
2012	Krajské volby	různé výsledky dle krajů (nejvíce 2,19 %)
2013	Předčasné volby do Poslanecké sněmovny	2,66 %
2014	Komunální volby	3,11 %
2016	Krajské volby	různé výsledky dle krajů (nejvíce 5,46 %)
2017	Parlamentní volby	10,79 %
2019	Evropské volby	13,95 %
2021	Volby do Poslanecké sněmovny (koalice STAN)	15,62 % (koalice)

Zdroj: Vlastní zpracování na základě výsledků ČSÚ⁷⁵

⁷² KADERÁVEK, Jiří. Petice pod vznik České pirátské strany. 2009 [cit. 17. října 2024]. Dostupné z: <https://www.abclinuxu.cz/blog/BoodOk/2009/4/petice-pod-vznik-ceska-piratske-strany>

⁷³ <https://wiki.pirati.cz/kp/pravidla/forum?redirect=1>

⁷⁴ BRUNCLÍK, Miloš. Pirátské strany: nový fenomén v politice. *Naše společnost*, 2010, roč. 1, s. 22-23 [cit. 17. října 2024]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c7/a3713/f96/Bruncl%3%ADk,%20Milo%C5%A1.%20Pir%C3%A1tsk%C3%A9%20strany_nov%C3%BD%20fenom%C3%A9n%20v%20politice.pdf.

⁷⁵ ČSU. *Výsledky voleb a referend.* [online]. Český statistický úřad, 2024 [cit. 17. října 2024]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/>.

2.2 Vedení a organizační struktura

Vnitřní organizace České pirátské strany je nastavena tak, aby podporovala aktivní účast členů na rozhodovacích procesech a umožňovala flexibilní reakci na aktuální politické výzvy. Součástí jejich transparentního a participativního přístupu k politice je fórum Pirátské strany, známé jako „Pirátské fórum“, což je platforma, kde členové mohou diskutovat o různých tématech, navrhopvat a hlasovat o změnách či usneseníh. Toto fórum slouží široké škále účelů a je definováno jako „pracovní nástroj“ určený pro „věcnou diskuzi.“ Uživatelé fóra jsou povinni respektovat Kodex chování, který klade důraz na slušnost a úctu vůči ostatním. Příspěvky, které se odchyľují od tématu, jsou označovány jako off-topic a příspěvky zaměřené výhradně na OT nejsou povoleny. Členové jsou vyzýváni, aby pro své komentáře, které považují za nutné, využívali raději sociální sítě. Navíc je zakázáno jakékoli urážlivé chování vůči ostatním uživatelům, včetně útoků na jejich víru, fyzické charakteristiky, věk nebo projevy sexismu a rasismu.⁷⁶

Na fórum mohou přispívat pouze registrovaní členové a příznivci strany. Registrovaní příznivci mohou prostřednictvím fóra také požádat o členství ve straně v sub fórech jednotlivých krajských buněk. Diskuse na otevřeném fóru je veřejná, což znamená, že ji mohou sledovat všichni návštěvníci. Diskutovaná témata na fóru jsou velmi rozmanitá. Fórum zahrnuje návrhy a body Pirátského programu, aktivity strany a jejích orgánů, zjišťování názorů členů a vzájemné sdílení informací o aktuálním dění. Tímto způsobem fórum podporuje nejen transparentnost, ale také deliberaci mezi členy a diskusi o organizačních aspektech strany, což umožňuje členům aktivně se podílet na jejím fungování. Každé oblastní sdružení Pirátů má své vlastní sub fórum, kde se projednávají aktivity daného sdružení⁷⁷

Stanovy jasně definují hierarchii a organizační uspořádání strany. Na nejvyšší úrovni se nachází celostátní fórum, které je zodpovědné za zásadní rozhodnutí a schvalování důležitých dokumentů, jako jsou volební programy a stanovy. Toto fórum se schází minimálně jednou ročně, což umožňuje členům vyjadřovat své názory a podílet se na důležitých politických tématech.⁷⁸

Pod celostátním fórem je republikový výbor, který se schází pravidelně, minimálně jednou za tři měsíce. Tento výbor se zabývá operativními otázkami a je zodpovědný za implementaci

⁷⁶ PIRÁTSKÁ STRANA. *Rozcestník* [online]. Piráti, 2024 [cit. 17. října 2024]. Dostupné z: <https://wiki.pirati.cz/>.

⁷⁶ Tamtéž

⁷⁷ Tamtéž

⁷⁸ Tamtéž

politiky strany. V rámci svých pravomocí může upravovat stanovy a vydávat předpisy, které usnadňují každodenní řízení strany. Na úrovni každodenní politiky působí republikové předsednictvo, které je statutárním orgánem strany. Toto předsednictvo se skládá z předsedy a čtyř místopředsedů, kteří mají na starosti jednotlivé oblasti politiky a strategií. Jejich úkolem je koordinovat činnost strany a zajišťovat, že se plní cíle vytyčené v rámci programu.⁷⁹ Dalšími důležitými orgány jsou komise a odbory, které se zaměřují na specifické oblasti, jako je digitalizace, ochrana životního prostředí nebo vzdělávání. Tyto skupiny přispívají k odbornému zázemí strany a vypracovávají návrhy a strategie, které následně předkládají republikovému výboru.⁸⁰

Vnitřní organizace České pirátské strany nastavena tak, aby podporovala aktivní účast členů na rozhodovacích procesech a umožňovala flexibilní reakci na aktuální politické výzvy. Součástí jejich transparentního a participativního přístupu k politice je fórum Pirátské strany, známé jako „Pirátské fórum“, což je platforma, kde členové mohou diskutovat o různých tématech, navrhopvat a hlasovat o změnách či usneseníh. Toto fórum slouží široké škále účelů a je definováno jako „pracovní nástroj“ určený pro „věcnou diskuzi“. Uživatelé fóra jsou povinni respektovat Kodex chování, který klade důraz na slušnost a úctu vůči ostatním. Příspěvky, které se odchyľují od tématu, jsou označovány jako off-topic (OT) a příspěvky zaměřené výhradně na OT nejsou povoleny. Členové jsou vyzýváni, aby pro své komentáře, které považují za nutné, využívali raději sociální sítě. Navíc je zakázáno jakékoli urážlivé chování vůči ostatním uživatelům, včetně útoků na jejich víru, fyzické charakteristiky, věk nebo projevy sexismu a rasismu.⁸¹

Na fórum mohou přispívat pouze registrovaní členové a příznivci strany. Registrovaní příznivci mohou prostřednictvím fóra také požádat o členství ve straně v sub fórech jednotlivých krajských buněk. Diskuse na otevřeném fóru je veřejná, což znamená, že ji mohou sledovat všichni návštěvníci. Diskutovaná témata na fóru jsou velmi rozmanitá. Fórum zahrnuje návrhy a body Pirátského programu, aktivity strany a jejích orgánů, zjišťování názorů členů a vzájemné sdílení informací o aktuálním dění. Tímto způsobem fórum podporuje nejen transparentnost, ale také deliberaci mezi členy a diskusi o organizačních aspektech strany,

⁷⁹ PIRÁTSKÁ STRANA. *Rozcestník* [online]. Piráti, 2024 [cit. 17. října 2024]. Dostupné z: <https://wiki.pirati.cz/>.

⁸⁰ Tamtéž

⁸¹ Tamtéž

což umožňuje členům aktivně se podílet na jejím fungování. Každé oblastní sdružení Pirátů má své vlastní sub fórum, kde se projednávají aktivity daného sdružení.⁸²

2.3 Volební témata Pirátské strany

Počátky Pirátské strany (2009 –2013)

Od svého vzniku se Pirátská strana soustředila na ochranu svobody internetu, svobody projevu online a na ochranu soukromí. Jejich hlavními cíli bylo zajistit, aby internet zůstal otevřený a přístupný pro všechny, a zároveň umožnit lidem chránit jejich osobní data. Chápou internet jako "moře svobody", kde je důležitá neutralita sítě a ochrana před cenzurou. Jedním z hlavních témat byla ochrana soukromí v digitálním věku. Strana upozornila na neakceptovatelné sledování občanů a shromažďování osobních údajů, které neměly přímou souvislost s fungováním demokratického státu. K tomu patřila i problematika mytných systémů, kde Piráti požadovali záruky, že osobní data občanů nebudou zneužívána a nebudou sloužit k neoprávněné špehování.⁸³

Dalším zásadním bodem byla svoboda projevu, kde Piráti kritizovali legislativní kroky, jež by mohly omezit novinářskou svobodu a právo veřejnosti na informace. Pirátská strana se rovněž intenzivně věnovala revizi autorských práv. Pirátská strana se zaměřila na změnu autorského zákona, nechtěla jeho úplné zrušení, ale spíše liberalizaci. Chtěli legalizovat stahování souborů z internetu, ale zároveň zakázat jejich nelegální sdílení. Jejich cíl byl chránit autory i uživatele před neoprávněnou kriminalizací. Navrhovali také omezení autorských práv na 5 let a zrušení poplatků OSA, aby se lépe přizpůsobili internetovému prostředí a podpořili šíření kultury.⁸⁴

V oblasti reformy veřejné správy Piráti prosazovali transparentnost ve státním hospodaření, zavedení povinného zveřejňování veřejných smluv a dokumentů a podporovali větší digitalizaci státní správy. K tomu patřilo i zjednodušení administrativních procesů, což mělo občanům usnadnit přístup k veřejným službám prostřednictvím CzechPointů a elektronických kanálů. Pirátská strana se také angažovala v otázkách přímé demokracie a decentralizace moci. Prosazovali závazná referenda, která by občanům umožnila přímo rozhodovat o klíčových otázkách. Stejně tak podporovali přímou volbu úředníků na vysokých postech a posílení

⁸² PIRÁTSKÁ STRANA. *Rozcestník* [online]. Piráti, 2024 [cit. 17. října 2024]. Dostupné z: <https://wiki.pirati.cz/>.

⁸³ PIRÁTSKÁ STRANA. *Program pro volby do sněmovny 2010* [online]. Piráti, 2024 [cit. 17. října 2024]. Dostupné z: <https://wiki.pirati.cz/volby/2010/komplet>.

⁸⁴ Tamtéž

pravomocí místní samosprávy, což mělo přispět k větší odpovědnosti a efektivitě státní správy. Další téma, které se objevilo ve volebním programu 2010, se týkalo přístupu k léčebnému konopí. Chápou pěstování a držení konopí pro léčebné účely jako právní problém, který je třeba upravit tak, aby to bylo legální, což považují za otázku osobní svobody.⁸⁵

Při krajských volbách v roce 2012 začala rozšiřovat svůj program a zaměřovat se na širší spektrum témat, která jsou relevantní pro úroveň krajské politiky. Dříve se Piráti soustředili především na témata, která však na krajské úrovni neměla velký praktický význam. V krajských volbách tedy poprvé začali zaujímat stanoviska k problémům, které spadají pod pravomoci krajů, jako je například školství, veřejná doprava, zdravotnictví a další otázky týkající se každodenního života v regionech.⁸⁶

Politická etablace a rozšíření programových témat (2013–2017)

Po vstupu do české politiky a zaznamenání určitých volebních úspěchů začala Pirátská strana výrazně rozšiřovat své programové priority, tak jako v krajských volbách. V tomto období došlo k prohloubení některých již existujících témat a přidání nových oblastí. Jedním z klíčových směrů byla digitalizace veřejné správy, kdy Piráti začali intenzivně prosazovat transformaci státní správy a její zefektivnění prostřednictvím digitálních nástrojů. Tento program zahrnoval zavedení efektivního e-governmentu, který měl zjednodušit administrativní procesy a tím přinést výrazné úspory času i financí jak pro občany, tak pro veřejné instituce. Téma boje proti korupci a zajištění právní jistoty se stalo jedním z klíčových prvků jejich politiky. Piráti se zaměřili na posílení transparentnosti státní správy a veřejných institucí a začali prosazovat efektivnější kontrolní mechanismy. Součástí jejich agendy byla také podpora legislativních změn zaměřených na prevenci střetu zájmů a na zvýšení odpovědnosti veřejných činitelů, což mělo přispět k posílení důvěry občanů ve státní instituce. Dalším důležitým bodem jejich agendy se stala reforma právního systému, jejímž cílem bylo zjednodušení a modernizace právních předpisů. Piráti usilovali o odstranění byrokracie a právního zmatku, což mělo zlepšit přístup občanů k právnímu systému a celkově usnadnit právní procesy. I když internetová témata stále zůstávala v jejich programu klíčová, přibýlo mnoho dalších návrhů a opatření týkajících se různých oblastí politiky. To vedlo k tomu, že

⁸⁵ PIRÁTSKÁ STRANA. *Program pro volby do sněmovny 2010* [online]. Piráti, 2024 [cit. 17. října 2024]. Dostupné z: <https://wiki.pirati.cz/volby/2010/komplet>.

⁸⁶ PIRÁTSKÁ STRANA. *Společný program pro krajské volby 2012* [online]. Piráti, 2024 [cit. 17. října 2024]. Dostupné z: <https://wiki.pirati.cz/volby/2012/program>.

odpor vůči copyrightu přestal být nejdůležitějším bodem jejich programu a zůstává jen jedním z mnoha bodů širšího programu.⁸⁷

Pirátská strana parlamentní stranou (2017–2021)

Program, který strana představila v roce 2017, představoval zásadní změnu v její prezentaci a zaměření. Předchozí programy strany se soustředily hlavně na internetová témata, což byla témata spíše okrajová v širším politickém diskurzu. Volební program 2017 však ukázal výrazné rozšíření tematického záběru. Piráti začali klást důraz na celou řadu nových témat, včetně zahraniční politiky, kultury, digitalizace a sociálních otázek, čímž se jejich program přiblížil agendám jiných politických stran.⁸⁸

Jedním z hlavních témat, které se v programu objevilo, byla transparentnost a boj proti korupci. Piráti se profilovali jako strana, která klade velký důraz na otevřenost veřejných institucí a na transparentní fungování státu. Podpořili zveřejňování smluv a posílení pravomocí Nejvyššího kontrolního úřadu. Tato tematika vyústila v opakovanou kritiku vlády, a stal se z ní důležitý nástroj vymezení se vůči dosavadnímu politickému establishmentu. Volební program pro volby do poslanecké sněmovny v roce 2017 provázel slogan „*Pust'te nás na ně! Porveme se za Vás*”.⁸⁹

Pirátská strana také výrazně posílila své environmentální postoje, které byly dříve spíše okrajové. V roce 2017 začali Piráti více zdůrazňovat ekologická témata, jako je podpora ekologičtějších forem dopravy, zlepšení nakládání s odpady, zadržování vody v krajině a kritika těžby uhlí. Piráti se zasadili o ukončení těžby uhlí do roku 2033 a postupně kritizovali různé environmentální problémy, jako byla ekologická katastrofa na řece Bečvě. Téma životního prostředí se stalo jedním z klíčových bodů. Digitalizace a modernizace státní správy byla dalším silným tématem. Piráti podporovali zjednodušení a zefektivnění komunikace mezi občany a úřady prostřednictvím digitálních nástrojů. V programu navrhovali zřízení ministerstva informatiky a podporovali koncept svobodného softwaru jako klíčového nástroje pro školství, komunikaci s úřady a digitalizaci státu. Zároveň prosazovali decentralizaci procesů a transparentní fungování státní správy.⁹⁰

⁸⁷ PIRÁTSKÁ STRANA. *Volební program Pirátů pro volby do sněmovny 2013* [online]. Piráti, 2024 [cit. 17. října 2024]. Dostupné z: <https://wiki.pirati.cz/volby/2013/program>.

⁸⁸ PIRÁTSKÁ STRANA. *Volební program černé na bílém pro volby 2017 do Poslanecké sněmovny* [online]. Piráti, 2024 [cit. 17. října 2024]. Dostupné z: https://www.pirati.cz/documents/235/program_cerne_na_bilem.pdf.

⁸⁹ Tamtéž

⁹⁰ Tamtéž

V oblasti sociálních témat Pirátská strana prosazovala větší podporu státu pro zranitelné a znevýhodněné skupiny obyvatel. Podpořili například minimální důchod a sociální bydlení. Také se vyjádřili pro podporu sociálních služeb, zvýšení platů v této oblasti a přijetí opatření proti obchodování s chudobou. Zároveň navrhovali změny na trhu práce, přičemž kritizovali pracovní agentury a podporovali flexibilní formy zaměstnání, například částečné úvazky.⁹¹

Pirátská strana také začala vyjadřovat silnější postoj k evropské integraci. V roce 2017 se přihlásili k proevropské orientaci a podporovali aktivní účast ČR v rámci Evropské unie. Kromě podpory členství v EU kritizovali některé aspekty jejího fungování, zejména demokratický deficit a netransparentní vyjednávání smluv. Piráti také podporovali multilateralismus a v tomto směru apelovali na větší zapojení ČR do mezinárodních organizací, jako je OSN.⁹²

Kulturní otázky byly dalším důležitým bodem programu. Piráti se profilovali jako progresivní strana, která podporuje právní rovnost a lidská práva. V roce 2017 se například vyslovili pro manželství pro všechny a podporovali legalizaci marihuany. Byli také aktivní v oblasti vzdělávání, kde podporovali různé formy výuky a pěstování vědeckých talentů.⁹³

Ekonomická politika Pirátů byla centristická a zaměřovala se na zjednodušení daňového systému a podporu menších a středních podniků. Podpořili zjednodušení daní a zrušení některých administrativních opatření, jako byla elektronická evidence tržeb (EET). V oblasti ekonomických vztahů s nadnárodními korporacemi prosazovali vyšší zdanění a kritizovali praktiky vyvádění zisků mimo ČR.⁹⁴

Volební program 2017 ukázal, že Piráti se snažili přizpůsobit aktuálním politickým trendům, ale zároveň si zachovali svůj profil jako strana podporující digitalizaci, transparentnost a ekologickou udržitelnost. Jejich postoj k tradičním politickým tématům, jako jsou životní prostředí, boj proti korupci a proevropská orientace, ukázal, že se strana stává součástí širšího politického spektra, ale s výrazným důrazem na progresivní a liberální hodnoty.

Pirátská strana v koalici v roce 2021

Koaliční program Pirátské strany a hnutí STAN pro volby 2021 je výsledkem kompromisů mezi oběma stranami, přičemž každá strana si zachovává svou vlastní nezávislost a neshoduje

⁹¹ PIRÁTSKÁ STRANA. *Volební program černé na bílém pro volby 2017 do Poslanecké sněmovny* [online]. Piráti, 2024 [cit. 17. října 2024]. Dostupné z: https://www.pirati.cz/documents/235/program_cerne_na_bilem.pdf.

⁹² Tamtéž

⁹³ Tamtéž

⁹⁴ Tamtéž

se ve všech oblastech. Pirátská strana v něm zdůrazňuje své klíčové priority, mezi které patří digitalizace a ochrana životního prostředí. Na druhé straně je patrný vliv hnutí STAN, zejména v otázkách obrany a financí, kde koalice například slibuje závazek na 2 % HDP na obranu. Program má technokratickou povahu, s důrazem na analýzy a data.⁹⁵

V programu se zároveň odráží kritika vlády Andreje Babiše. Piráti a STAN se vymezují proti dosavadnímu způsobu vládnutí a navrhují nová centralizující opatření, jako například vznik Národní kosmické agentury. V ekonomické oblasti se program zaměřuje na snížení zdanění práce, zároveň však volá po vyšším zdanění velkých firem a kapitálových příjmů. Kolem návrhu na zvýšení zdanění nemovitostí se vyvinula kontroverze, jelikož koalice nedokázala jasně vysvětlit své kroky. Celkově program ukazuje na určitou standardizaci pirátských postojů po spolupráci s hnutím STAN, kdy některé původní pirátské ideály byly v rámci koalice adaptovány na širší politickou agendu.⁹⁶

Shrnutí

Pirátská strana, založená v České republice v roce 2009, vznikla jako reakce na obavy týkající se ochrany soukromí a svobody na internetu. Původně se soustředila na problematiku digitalizace, ochrany osobních údajů a reformy autorského práva, ale postupně rozšířila svůj program o témata jako přímá demokracie, decentralizace moci, boj proti korupci a ekologická udržitelnost. Strana začínala jako menší politický subjekt, který v prvních letech neuspěl ve volbách. Avšak po roce 2014 se její popularita zvýšila. V roce 2017 získali Piráti 10,79 % hlasů v Poslanecké sněmovně, což je postavilo na třetí místo v parlamentu. Následně si upevnili svou pozici v Evropských volbách 2019 a v roce 2021 se spojili s hnutím STAN, čímž dosáhli 15,62 % hlasů a 37 mandátů ve sněmovně.

Pirátská strana si zakládá na transparentnosti a participaci svých členů v rozhodovacích procesech prostřednictvím Pirátského fóra a vnitřní organizace, která zahrnuje různé komise zaměřující se na konkrétní politické oblasti. Od svého vzniku strana klade důraz na ochranu internetové svobody, ale její program se postupně rozšířil o další sociálně-liberální a ekologická témata. Volební výsledky a růst popularity ukazují, že Pirátská strana se etablovala jako významný hráč na české politické scéně.

⁹⁵ PIRÁTSKÁ STRANA. *Koaliční smlouva* [online]. Piráti, 2024 [cit. 17. října 2024]. Dostupné z: <https://wiki.pirati.cz/rules/ks>.

⁹⁶ Tamtéž

3. Aplikace vybraných znaků populismu na Pirátskou stranu

Praktická část práce se zaměřuje na analýzu vybraných hlavních znaků populismu, jak byly definovány v kapitole 1.3.2 „Charakteristické znaky populismu – výzkumný rámec“. V této závěrečné části práce dojde k aplikaci vybraných charakteristik populismu, které budou následně analyzovány na základě volebního programu Pirátské strany, vyjádření jejích čelních představitelů a stanov této strany. Zkoumané období je vymezeno od vstupu Pirátské strany do Poslanecké sněmovny v roce 2017, kdy poprvé ve své historii získala důvěru části voličů a dostala se do vrcholné politiky České republiky. V prvním období působila jako opoziční strana, avšak po volbách v roce 2021 se dostala do vládní koalice a její role se změnila na vládnoucí stranu. Na základě těchto dvou období bude zkoumáno, zda Pirátská strana změnila své postoje, prohlášení a programy, a v některých oblastech dojde i ke komparaci mezi opoziční a vládní rolí.

Výzkum bude probíhat formou analýzy osmi vytyčených hlavních populistických znaků. Analýza práce bude hledat odpověď na hlavní výzkumnou otázku, která zní: *„Naplňuje Pirátská strana charakteristiky populismu? Pokud ano, jaké konkrétní znaky populismu lze u ní identifikovat?“* Těmito znaky jsou:

1. Populismus je součástí demokratického systému a funguje pouze v tomto prostředí
2. Odvolávání se k lidu
3. Klíčová role lídra
4. Jednoduchý jazyk
5. Odmítání pravicového či levicového politického spektra
6. Vyzdvihování systému přímé demokracie v politickém a společenském životě
7. Důraz na suverenitu
8. Kritika establishmentu a elit

1) Populismus je součástí demokratického systému a funguje pouze v tomto prostředí

Prvním zkoumaným znakem je podmínka, že populismus může fungovat pouze v demokratickém zastupitelském systému. Tento předpoklad lze rozdělit do dvou rovin. První rovina není čistě spjatá s Pirátskou stranou, ale vztahuje se k samotnému státu, v němž politická strana působí. Podmínkou pro existenci populismu je tedy demokratický systém v dané zemi, který musí fungovat ve všech jeho sférách, včetně oblasti politiky. Česká republika

je demokratickou zemí, což je podloženo Ústavou ČR. V hlavě I. čl. 1 Ústavy je uvedeno: „Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana.“⁹⁷ První rovina tohoto znaku je tedy splněna, protože Česká republika je demokratický stát, který ctí práva a svobody svých občanů.

Druhá rovina se vztahuje přímo na odkazování k demokracii u zkoumané politické strany. Populismus nemůže být součástí strany, která sama není demokratická. U Pirátské strany lze přímo nalézt odkaz na demokracii v jejích stanovách a dlouhodobém programu. Ve stanovách strany je v několika článcích odkazováno na principy demokracie. Konkrétně v čl. 2 odst. 2 písm. f) Základního ustanovení je napsáno: „Česká pirátská strana chce svou politikou prosazovat a podporovat demokracii a maximální zapojení veřejnosti do rozhodování.“⁹⁸ Dále je v čl. 6 odst. 1 Obecných zásad uvedeno, že Piráti ctí volební řád s demokratickými zásadami. Základní provázanost mezi Českou pirátskou stranou a Českou republikou lze spatřit v čl. 1 odst. 4, kde Piráti jasně odkazují na působnost v České republice a jsou zde registrováni podle jejího zákona.⁹⁹ U dlouhodobého programu Pirátů lze tuto spojitost spatřit mnohem lépe, kde zdůrazňují že: „Piráti se hlásí k principům české ústavní a humanistické tradice.“¹⁰⁰

Na základě těchto informací lze konstatovat, že **Pirátská strana naplňuje tento znak populismu**. Tento vybraný znak však sám o sobě neukazuje přímo populistickou ideologii, ale spíše umožňuje populismu vzniknout a vyjádřit se v rámci demokratického politického systému. Tento znak je tedy primárním předpokladem pro rozvoj a šíření populismu.

2) Odvolávání se k lidu

Dalším zkoumaným znakem populismu je odvolávání se k lidu. Tento znak populismu se vyznačuje především apelem populistických stran směrem k lidu. Populisté rádi zdůrazňují lid jako homogenní a morálně nadřazenou skupinu, kterou představují jako skutečné nositele národní vůle a autentických hodnot. V jejich rétorice je lid často vykreslován v kontrastu k elitám, které jsou prezentovány jako odtržené, zkorumpované nebo nečisté. Tímto způsobem populisté posilují polarizaci mezi „námi“ jako lidem a „nimi“ jako elitami, čímž se snaží legitimovat své politické požadavky a získat podporu širokých vrstev společnosti. V rámci tohoto rysu populismu tak dojde ke zkoumání, zdali Pirátská strana využívá ve svém

⁹⁷ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

⁹⁸ MICHÁLEK, Jakub. *Stanovy České pirátské strany* [online]. Piráti, 2013 [cit. 2. listopadu 2024]. Dostupné z: https://wiki.pirati.cz/media/spisovna/2013/10/stanovy_signed.pdf.

⁹⁹ Tamtéž

¹⁰⁰ PIRÁTSKÁ STRANA. *Program* [online]. Piráti, 2024 [cit. 5. listopadu 2024]. Dostupné z: <https://www.pirati.cz/program/>.

programu a prohlášeníh nějaký apel směrem k lidem, který by se dal klasifikovat jako populistický znak. Dojde tak k analýze volební kampaně do Poslanecké sněmovny v roce 2017 a 2021.

Volební kampaň Pirátské strany do Poslanecké sněmovny v roce 2017 nesla název: „*Pustě nás ně!*“ V tomto heslu pirátské kampaně lze jasně vidět apel na lidi, aby jim dali důvěru a oni za své voliče půjdou proti „nim“, tedy ostatním stranám, které jsou očích Pirátů brány jako zkorumpované. Pirátská strana také k propagaci využila volební spot v podobně zpívané písni lidry kandidátky, kdy hlavní tváří a zpěvákem byl lídr strany Ivan Bartoš. Text písně zní: „*Beztréstně zašantročili, bezúplatně převedli, pak se ještě rozčílili, že je lidi podvedli. V ráji zdi se otvírají, ven vychází gorila, aby pravdu upravila a tu tvoji zabila. My nejsme saně, my nejsme saně, my nejsme saně, tak pusťte nás na ně. Všichni kradou, povídal, opakoval čtyři roky, jenom k tomu nedodal, že mezi ně patří taky. My se za Vás porveme, my neustupujeme, nepropadne žádný hlas, my se porveme za Vás!*“¹⁰¹ Tento text tak odkazuje na „ostatní“, kteří jsou spojováni s korupcí. Text písně neuvádí, žádnou konkrétní osobu, nicméně lze z něho vyčíst, že se jedná o kritiku Andreje Babiše. Je zde také apel na lidi, kterým je odmítána pravda. Piráti skrze tuto píseň vybízí lid, aby jim byla svěřena důvěra a oni mohli vyřešit problémy za ně, jako jejich hlas.

Volební program byl pojmenován „Černé na bílém“ a odkazuje na plané sliby, které nebyly splněny a lze zde spatřit důraz, že oni nevypouští plané sliby, ale mají vše sepsané a propracované na papíře, tedy „černé na bílém“.¹⁰² V rámci svého programu odkazují na lidi v oblasti zlepšení technologií, kde je apel na to, že mají data „obíhat“ úřady a ne lidé. Dále volají Piráti po větším zapojení lidí do rozhodování v demokracii¹⁰³, kdy se jedná o větší rozšíření přímé demokracie. V tomto programu lze nalézt apel směrem k lidem, nicméně tento apel není tolik důrazný. Odvolávání se k lidu lze spatřit u názvu volební kampaně a volebních spotů, které pro propagaci měli mnohem větší dosah a apel.

¹⁰¹ BARTOŠ, Ivan. *Piráti představují předvolební video: Pusťte nás na ně. Všichni nekradou!* [online]. Piráti, 2017 [cit. 2. listopadu 2024]. Dostupné z: <https://www.pirati.cz/jak-pirati-pracuji/pirati-predstavuji-predvolebni-video-pustte-nas-na-ne-vsichni-nekradou/>.

¹⁰² FEJREŇČÍK, Mikuláš. *Piráti zahájili kampaň: Pusťte nás na ně! vyzýval voliče lídr strany Bartoš* [online]. Piráti, 2017 [cit. 2. listopadu 2024]. Dostupné z: <https://www.pirati.cz/jak-pirati-pracuji/pirati-zahajili-kampan-pustte-nas-na-ne-vyzyval-volice-lidr-strany-bartos/>.

¹⁰³ PIRÁTSKÁ STRANA. *Volební program černé na bílém pro volby 2017 do Poslanecké sněmovny* [online]. Piráti, 2024 [cit. 7. listopadu 2024]. Dostupné z: https://www.pirati.cz/documents/235/program_cerne_na_bilem.pdf.

Pirátská strana u voleb do Poslanecké sněmovny v roce 2021 vytváří koalici se stranou Starostové a nezávislý a celou kampaň tak tvoří převážně spolu. Tato kampaň se nesla ve znamení sloganu „*Vraťme zemi budoucnost*“. Jeden z hlavních volebních spotů koalice říká: „*Máte hlas, kterým to můžete změnit. Nejvyšší čas, vzít si zpět, co patří nám všem. Vraťme zemi budoucnost!*“¹⁰⁴ V tomto videu je kladen důraz na lid, který má možnost a moc změnit situaci v politice. Spot apeluje na lidi, aby si vzali zpět, to co patří nám všem. Koalice se tímto sloganem staví mezi lidi a snaží se je tak oslovit, že právě volba těchto dvou stran je správná volba pro pozitivní budoucnost státu. Další z volebních spotů je trochu ostřejší a jsou zde tato slova: „*Zbavme se pijavic, které naši zem okrádají o budoucnost*“.¹⁰⁵ Toto slovní přirovnání je vedeno vůči vládnoucí straně, která dle koalice vysává stát a okrádá zemi o budoucnost. Znovu na tomto spotu je poukázán důraz na budoucnost, ve kterém se nesla tato kampaň. Program koalice nenese žádný speciální název a pouze v titulní straně oslovuje potenciální voliče nadpis „*Co od nás můžete čekat?*“¹⁰⁶. Jedná se o velmi obsáhlý program, který připomíná spíše kvalifikační práci a zasahuje do celé řady oblastí. Několikrát se zde obrací na občany, ale s žádným výrazným apelem na lid. Mnohem apelující na lid a vtělení se do něj lze spatřit u volebních spotů. Ty jsou krátké a výstižné.

Česká pirátská strana využívá apel na lid skrze volební spoty, kde se snaží oslovit své potencionální voliče. Poukazuje na vládnoucí elity, především na hnutí ANO a vymezuje se proti nim. Ve svých programech nevytváří takový ostrý protiklad mezi dobrým lidem a elitami. Ale celkově poukazuje na zkorumpovanost, netransparentní praktiky a vliv mocenských skupin. Oslovení lidu je výrazné skrze volební spoty, které je zapříčiněno krátkostí možnosti sdělení, ale o to více využíváním ostřejších výstupů. U volebních programů je tato rétorika mnohem mírnější. Piráti berou občany jako klíčové aktéry, kteří by měli mít větší kontrolu nad politickými rozhodnutími. Větší důraz a burcování lidu lze spatřit u volebních spotů Pirátů jak u voleb v roce 2017, kde je výstižný slogan „*Pustě nás na ně. My se za vás porveme*“, tak i u voleb z roku 2021, kde v koalici se Starosty neubírají na apelu k lidem. Příkladem je heslo „*Zbavme se pijavic, které naši zem okrádají o budoucnost*“. Na základě těchto zjištění lze tedy jasně spatřit apel na lid a rozdělování společnosti na lid a elity. I přesto, že volební programy jsou umírněnější, tak volení spoty zřetelně cílí na odvalování se

¹⁰⁴ PIRÁTI. *Nejvyšší čas vzít si naši zemi zpět!* [online]. Piráti, 2021 [cit. 3. listopadu 2024]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=L154rHu992s>.

¹⁰⁵ PIRÁTI. *Zbavme Česko pijavic* [online]. Piráti, 2021 [cit. 3. listopadu 2024]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=8jCxcmSIxus>.

¹⁰⁶ PIRATI STAROSTOVÉ. *Co od nás můžete čekat? Tady je celý náš program* [online]. [cit. 29. října 2024]. Dostupné z: <https://www.piratiastarostove.cz/program/>.

k lidu a vtělování se k němu. Z toho důvodu lze tedy tvrdit, že tento **znak populismu je u Pirátské strany viditelný a strana splňuje podmínky tohoto rysu**. Tento znak populismu se objevuje především ve volebních spotech, a proto lze hovořit o mírnější či měkké formě tohoto populistického znaku, která není více roztržena do struktur Pirátské strany.

3) Klíčová role lídra

Tento znak populismu klade důraz na osobnost strany, která je s ní silně spojena a tvoří její hlavní tvář. Předseda politické strany představuje obvykle klíčovou autoritu, která určuje její směr a zajišťuje její centralizované vedení. Pro populistické strany je typické, že jejich předseda je osobností, která stranu dlouhodobě vede, případně ji vede již od jejího vzniku. Předsedou České pirátské strany je Ivan Bartoš. Jedná se o klíčovou osobu, která je ve straně od jejího založení.¹⁰⁷ Předseda pirátů má mnoho funkcí. Na základě stanov Pirátů svolává dle čl. 10 odst. 5 celostátní fórum, republikové předsednictvo a zasedání republikového výboru. Také jedná jménem republikového předsednictva. V oblasti právních úkonů jedná společně s republikovým předsednictvem dle čl. 14 odst. 1 „*Právní úkony jménem strany činí republikové předsednictvo. Za republikové předsednictvo podepisuje písemné úkony předseda strany, nebo jiný pověřený člen předsednictva.*“¹⁰⁸ Předseda strany tedy nemá neomezenou moc v právních záležitostech a ve všech klíčových otázkách jedná společně s tímto předsednictvem. Nejvyšším orgánem strany je Celostátní fórum. Pirátská strana se ve svých stanovách opírá o principy kolektivního rozhodování, což oslabuje centrální roli jednoho vůdce.

Předsedou České pirátské strany je od roku 2009 Ivan Bartoš, který byl poprvé zvolen do této funkce a obhájil dvouleté předsednické období až do roku 2014, kdy na svůj post rezignoval.¹⁰⁹ V čele strany ho nahradil Lukáš Černovský, který byl předsedou strany do roku 2016. Avšak v tomto roce byl v dubnu na Celostátním fóru zvolen Ivan Bartoš znovu předsedou, který vykonával tuto funkci až do září 2024, kdy na svůj post po neúspěšných krajských a senátních volbách znovu rezignoval.¹¹⁰

¹⁰⁷ VLÁDA ČR. *Členové vlády* [online]. [cit. 28. října 2024]. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/cz/clenove-vlady/ivan-bartos-191704/>.

¹⁰⁸ MICHÁLEK, Jakub. *Stanovy České pirátské strany* [online]. Piráti, 2013 [cit. 1. listopadu 2024]. Dostupné z: https://wiki.pirati.cz/media/spisovna/2013/10/stanovy_signed.pdf.

¹⁰⁹ BARTOŠ, Ivan. *Ivan Bartoš rezignoval na pozici předsedy Pirátů* [online]. Piráti, 2024 [cit. 28. října 2024]. Dostupné z: <https://wiki.pirati.cz/mediaspisovna/2024/10/ivan-bartos-rezignoval-na-pozici-predsedy-piratu>.

¹¹⁰ IDNES. *Bartoš vedl Piráty skoro 14 let. Vaz mu zlomily nepovedené volby* [online]. IDnes, 2024 [cit. 1. listopadu 2024]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/bartos-rezignace-sef-strany-krajske-volby.A240923_074940_domaci_vank.

Ivan Bartoš je jednou z hlavních tváří strany a jeho dlouhá přítomnost ve vedení strany jej činí její neodmyslitelnou součástí. Díky svému osobitému stylu vystupování a komunikačním schopnostem se mu podařilo posílit její pozici a přiblížit ji voličům. Pirátská strana však není na funkci předsedy tolik závislá jako jiné politické subjekty, například u SPD s Tomiem Okamurou nebo ANO s Andrejem Babišem. Populistické strany bývají často výrazně závislé na osobnosti svého předsedy, jehož přítomnost a autorita jsou neoddělitelné od identity strany, přičemž jejich fungování je mnohdy neoddělitelně spojeno s touto klíčovou postavou. Lídři populistických stran obvykle vykonávají svou funkci po celou dobu existence strany a ze své pozice neodcházejí dobrovolně. Typickým rysem populistického lídra je schopnost prezentovat sebe jako jediného zástupce lidu a jako hlas boje proti elitám. Bartoš se však od této klasické formy populistického vůdcovství odlišuje tím, že se prezentuje více jako týmový hráč než jako charismatický vůdce s centralizovanou osobní mocí.

Ivan Bartoš a Pirátská strana sice nevykazují jasnou populistickou rétoriku, ale používají jazyk, který zdůrazňuje otevřenost, transparentnost a boj proti korupci v politice. Tento přístup může být považován za mírnější formu populismu, která oslovuje veřejnost a posiluje důvěru v politiku prostřednictvím hlasu silného lídra. Pirátská strana nepropaguje svého předsedu jako jediného představitele lidu a je schopna nabídnout voličům i jiné kandidáty, nicméně vliv Ivana Bartoše ve volbách v letech 2017 a 2021 je klíčový; stal se hlavní tváří všech kampaní a volebních spotů. Na základě těchto zjištění lze konstatovat, že Pirátská strana zcela nenaplnuje tento znak populismu. Nicméně při přísnějším pohledu by mohla být osobnost Ivana Bartoše vnímána jako částečný příklad „měkkého populismu,“ jelikož vykazuje určité rysy populistického pojetí vůdce. V tomto smyslu lze Bartošovo vedení Pirátů chápat jako formu „měkkého populismu,“ kde charismatická osobnost lídra slouží jako spojovací prvek mezi stranou a občany.

4) Jednoduchý jazyk

Populistické strany často používají jednoduchý jazyk a zjednodušují složitá témata, aby byla snadno pochopitelná pro širokou veřejnost. Tento přístup ale často přehlíží komplexnost diskutovaných problémů. Jejich hlavním cílem je oslovit veřejnost, a proto se vyhýbají odborným termínům či složité rétorice. Populisté tak usilují o to, aby jejich poselství bylo přístupné všem vrstvám společnosti a získali širokou podporu. Výzkum tohoto aspektu u Pirátské strany se zaměří na analýzu používání jednoduchého jazyka v programech a

prohlášení zkoumaného období, aby zjistil, zda tímto způsobem oslovuje různé společenské skupiny.

Program Pirátů z roku 2017 se soustředil na různé oblasti státní politiky, přičemž nabízí konkrétní řešení a pohledy na jejich vývoj. Je stručný a jednotlivé body jsou na první pohled srozumitelné. Piráti se nezaměřují na detailní vysvětlení problematiky. Například v oblasti mezinárodních vztahů, konkrétně vztahů k EU, nabízí své řešení, jako je omezení byrokracie a zvýšení participace občanů, aniž by se podrobněji zabývali konkrétními opatřeními. Tato témata mohou na první pohled působit zjednodušeně. V oblasti digitalizace Piráti přicházejí se sloganem „*Méně papírů = víc volného času*“¹¹¹, který má přilákat voliče. Avšak problém může nastat u srozumitelnosti termínu „digitalizace“, který nemusí být jasný pro všechny generace občanů. Celkové zaměření Pirátů na celou řadu problematik jako vnitro, doprava, finance, informatika, kultura, obrana, práce a sociální věci nebo průmysl a obchod může působit široce a odborně. Pro potencionální voliče tak tento program nemusí být srozumitelný.

Program Pirátů a Starostů z roku 2021 je ještě rozsáhlejší než program Pirátské strany z roku 2017. Tento program pokrývá širší spektrum oblastí, přičemž se každé z nich věnuje podrobně. Koalice se snaží přiblížit čtenářům svou vizi, jednotlivá témata rozdělují do tří oddílů: zhodnocení aktuální situace, vize budoucnosti a nabízené řešení. Jako příklad lze uvést téma digitálního státu, které v koaličním programu začíná popisem stávající situace: „*V čem je problém. Rozvoj eGovernmentu, tedy veřejné správy dostupné občanům online, i digitalizace úředních procesů jsou dlouhodobě zanedbány...*“. Vize koalice je prezentována jako: „*Digitalizovaná státní správa bude skutečně funkční služba pro občany. Stát je upozorní na zásadní termíny a úkony, jako je vyzvednutí občanského průkazu nebo podání daňového přiznání, u něhož předvyplní již známé informace.*“ V rámci řešení se pak objevuje: „*Digitalizaci pojmem komplexně a systémově – jasně rozdělíme kompetence a zajistíme strukturální, legislativní a personální podmínky pro její úspěšné zvládnutí*“.¹¹² Tento přístup ukazuje rozsah tématu a komplexnost navrhovaných změn. Při podrobnějším prozkoumání však termín „digitální stát“ může pro některé voliče působit komplikovaně a pojem „eGovernment“ může být pro část obyvatelstva zcela nesrozumitelný.

¹¹¹ PIRÁTSKÁ STRANA. *Volební program černé na bílém pro volby 2017 do Poslanecké sněmovny* [online]. Piráti, 2024 [cit. 7. listopadu 2024]. Dostupné z:

https://www.pirati.cz/documents/235/program_cerne_na_bilem.pdf.

¹¹² PIRATIASTAROSTOVÉ. *Skutečně digitální stát* [online]. [cit. 3. listopadu 2024]. Dostupné z: <https://www.piratiastarostove.cz/program/skutečne-digitalni-stat/>.

Při hlubším pohledu na jazyk Pirátské strany se ukazuje, že jejich komunikace není vždy plně přístupná všem společenským skupinám. Cílem populistického přístupu je oslovit širokou veřejnost jednoduchým, každodenním jazykem, který nevyžaduje speciální znalosti nebo odborný kontext. Přestože Piráti usilují o srozumitelnou rétoriku a snaží se vyhýbat komplikovaným výkladům, tak používají pojmy jako *transparentnost*, *digitalizace*, nebo *participativní demokracie*, které nejsou intuitivně pochopitelné pro všechny občany, zvláště ty méně obeznámené s moderními technologiemi nebo politickými trendy. Jazyk Pirátů se snaží zjednodušovat mnohá témata, ale zároveň nese stopy určitého odborného zaměření, což může snižovat jeho univerzální přitažlivost. Zjednodušení zde do jisté míry funguje, nicméně tento jazyk úplně nenaplnuje rys populismu, který usiluje o oslovení všech vrstev obyvatel zcela přístupným jazykem. **Pirátská strana tak nenaplnuje tento znak populismu.**

5) Odmítání pravicového či levicového politického spektra

Dalším zkoumaným bodem populismu je ideologické zařazení strany. Při podrobnějším zkoumání ideologického spektra Pirátské strany, zejména ve stanovách, nenalezneme jednoznačnou odpověď na otázku její politické ideologie. Stejně tak ani v dlouhodobém programu strany není žádná zmínka o konkrétním ideologickém zařazení. Pirátská strana se ve svých programech soustředí na témata, která nejsou přímo spojena s tradičními pravicovými nebo levicovými otázkami, jako je například ochrana soukromí, digitalizace nebo transparentnost veřejné správy. Tento přístup jí umožňuje oslovit voliče napříč celým politickým spektrem.¹¹³ Pro zkoumání tohoto bodu se tak nabízí analyzovat výroky a rozhovory čelních představitelů strany, v jakém ideologickém poli směru se Piráti nachází. V tomto kontextu lze uvést oficiální prohlášení místopředsedy strany Jakuba Michálka z roku 2015, který ve svém článku charakterizoval Pirátskou stranu jako antisystémovou stranu odmítající zažitou „mafíánskou“ strukturu.¹¹⁴

Pro účely výzkumu této práce jsou klíčová vyjádření čelních představitelů Pirátské strany od roku 2017. Jedním z významných vyjádření je rozhovor předsedy strany Ivana Bartoše z roku 2018, který poskytl po volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2017. V tomto rozhovoru se vyjadřuje k politickému zařazení strany mezi levice a pravici. Bartoš uvedl: „*Jsme liberálně demokratická středová strana a není to žádný populistický postoj. Některá řešení problému mají*

¹¹³ PIRÁTSKÁ STRANA. *Program* [online]. Piráti, 2024 [cit. 5. listopadu 2024]. Dostupné z: <https://www.pirati.cz/program/>.

¹¹⁴ MICHÁLEK, Jakub. *Prosazujeme Pirátský program z konstruktivní opozice* [online]. Piráti, 2015 [cit. 6. listopadu 2024]. Dostupné z: <https://praha.pirati.cz/aktuality/pirati-konstruktivni-opozice.html>.

nálepku pravice a některá levice. A někdy ta nálepka může být obojí, stačí věc jinak vyložit... Koncept levice a pravice je podle mě už přežitý.“¹¹⁵ Tímto výrokem Ivan Bartoš zdůrazňuje, že tradiční dělení politických stran na levicové a pravicové je podle jeho názoru již zastaralé a neodpovídá současné realitě. Pirátská strana se tak neidentifikuje s tímto schématem a profiluje se jako liberálně demokratická středová strana v české politické sféře.

K otázce politického spektra se vyjádřili čelní představitelé stran i po volbách v roce 2021, kdy se strana dostala do vládní koalice. Předseda strany Ivan Bartoš znovu potvrdil svá slova z roku 2018 a prohlásil: „*Jsem přesvědčen, že v současnosti v Česku neexistuje liberální strana, která je podobná jako my.*“ Mezi dalšími čelními představiteli strany, kteří se k politické ideologii vyjádřili, byla i Olga Richterová, která uvedla: „*V tom, že jsme jasně liberální a jasně středoví, jsme jako Piráti v Česku naprosto unikátní.*“ Dalším představitelem strany, který se k této tématice vyjádřil je bývalý pražský primátor Zdeněk Hřib. Ten řekl: „*Jsmo jedinou opravdovou liberální stranou s proevropskou orientací v ČR, která dělá politiku založenou na datech a faktech.*“¹¹⁶

Na těchto výrocih lze vidět, jakou ideologii strana vyznává. Piráti se tedy prezentují jako liberálně demokratická středová strana. Výstižné je rovněž vyjádření předsedy strany Ivana Bartoše, který považuje rozdělování politického spektra na pravici a levice za přežitek a neuznává toto „nálepkování“. Ačkoli Ivan Bartoš odmítá, že by se jednalo o populistický postoj, **Pirátská strana splňuje podmínky tohoto bodu**. Právě odmítání pravicového nebo levicového rozdělování v politice je jedním z hlavních znaků populismu.

6) Vyzdvihování systému přímé demokracie v politickém a společenském životě

Populistické strany často usilují o rozšíření principů přímé demokracie, zejména po zavedení referend v různých oblastech. Tento znak populismu je typický pro populistické strany, které se tak snaží více zapojit lid/občany do politiky a dát jim tak větší pravomoci a zodpovědnost, která jim podle nich náleží. Tento aspekt budeme zkoumat analýzou programu a prohlášeníh jejích představitelů k této tématice.

¹¹⁵ LEINERT, Ondřej. Koncept levice a pravice je podle mě už přežitý, říká předseda Pirátů [online]. IDNES, 2018 [cit. 8. listopadu 2024]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/ivan-bartos-rozhovor-piratska-strana-mfd.A181027_435592_domaci_zaz.

¹¹⁶ GRIM, Jakub. Kam kráčí Piráti? [online]. IRozhlas, 2023 [cit. 7. listopadu 2024]. Dostupné z https://www.irozhlaz.cz/zpravy-domov/kam-kraci-pirati-jsme-jedinou-skutecne-liberalni-proevropskou-stranou-v-cesku_2312010500_jgr.

Pirátská strana se přímé demokracie věnuje zejména na svém webovém fóru, kde je tento koncept podrobně rozpracován a rozveden do více sfér. Strana zde uvádí, že: „*Demokracie vyžaduje přímou volbu a možnost odvolání vedoucích představitelů, zákonodárnou iniciativu, referenda a zapojení občanů do všech fází přípravy a schvalování legislativy.*“¹¹⁷ V rámci těchto principů Piráti prosazují zavedení zákonodárné iniciativy, lidového veta, přímé volby, možnost odvolání vysokých představitelů na základě petic a závazná referenda. Tato referenda by měla být pořádána nejen na celostátní úrovni, ale i na úrovni krajů a obcí. Díky tomu by občané mohli rozhodovat o různých návrzích, jako jsou otázky schválení mezinárodních smluv, zásadní parlamentní návrhy nebo členství v mezinárodních organizacích. Piráti vidí v ústavním zakotvení omezení v otázkách využívání referend a chtěli by to změnit. Prosazují tak větší zapojení občanů do politického rozhodování.¹¹⁸ Piráti tak kladou důraz na účast veřejnosti na rozhodování. Podporují rozhodování, která jsou blíže občanům. Jednou z dalších takových cest je tak dle nich zapojení více odborníků a zájmových skupin do rozhodování.¹¹⁹ V dlouhodobém programu je tento přístup vyjádřen méně podrobně a více redukovane. Piráti zde uvádí: „*Budeme se podílet na promyšleném využití referenda na celostátní úrovni pro hodnotové společenské otázky, bez možnosti měnit Ústavu a mezinárodní smlouvy.*“¹²⁰

Téma přímé demokracie se objevuje také ve volebním programu Pirátské strany pro volby do Poslanecké sněmovny v roce 2017, i když není mezi hlavními body programu. Toto téma zapadá v kontextu jiných problematik, kterým kladli Piráti větší důraz. V oblasti vnitra je zde odkázáno ke konci slovy: „*Něco navíc - Podpoříme zavádění prvků přímé demokracie: Přímou volbu a odvolatelnost starostů (viz návrh), celostátní referendum, občanské veto a neslučitelnost více funkcí vykonávaných na plný pracovní úvazek.*“¹²¹ V roce 2021, kdy Piráti vstoupili do koalice se Starosty, byla tematika přímé demokracie výrazně redukována, což může souviset s nutností dosažení shody v koaličním programu. Přímá demokracie je zmíněna s odkazem na revizi Ústavy ČR, kde v tomto programovém prohlášení obě strany poukazují na malé využití přímé demokracie, které je dáno právě Ústavou. V oblasti referenda koalice zmiňuje:

¹¹⁷ PIRÁTSKÁ STRANA. *Přímá demokracie* [online]. Piráti, 2024 [cit. 6. listopadu 2024]. Dostupné z: https://wiki.pirati.cz/playground/prima_demokracie.

¹¹⁸ PIRÁTSKÁ STRANA. *Přímá demokracie* [online]. Piráti, 2024 [cit. 6. listopadu 2024]. Dostupné z: https://wiki.pirati.cz/playground/prima_demokracie.

¹¹⁹ PIRÁTSKÁ STRANA. *Účast veřejnosti na rozhodování* [online]. Piráti, 2024 [cit. 6. listopadu 2024]. Dostupné z: https://wiki.pirati.cz/program/prima_demokracie.

¹²⁰ PIRÁTSKÁ STRANA. *Program* [online]. Piráti, 2024 [cit. 5. listopadu 2024]. Dostupné z: <https://www.pirati.cz/program/>.

¹²¹ PIRÁTSKÁ STRANA. *Volební program černé na bílém pro volby 2017 do Poslanecké sněmovny* [online]. Piráti, 2024 [cit. 7. listopadu 2024]. Dostupné z: https://www.pirati.cz/documents/235/program_cerne_na_bilem.pdf.

„Podpoříme celostátní referendum za podmínek 450 000 podpisů pro sběr a nemožnosti hlasovat o ústavních záležitostech, daních a mezinárodních smlouvách.“¹²²

Tématika přímé demokracie a volání po referendu byla na počátku Pirátské strany velmi podrobně rozepsána a prosazována. Ve volebním programu 2017 Piráti toto téma zahrnuli, ale nezabývali se jím příliš intenzivně. Po volbách se k přímé demokracii vyjádřil v rozhovoru také předseda Ivan Bartoš, který v ní vidí pozitivum.¹²³ V roce 2021 však toto téma ustoupilo do pozadí a bylo zmíněno pouze okrajově. Důvodem může být koaliční spojení se Starosty, které vyžadovalo určité kompromisy. Přímá demokracie a referenda byla tedy na začátku pro Piráty důležitým tématem, ale v průběhu času se na něm zřetelně snížil důraz. Tento jev je patrný ve volbách v roce 2017 a zejména v roce 2021. Znakem populismu je volání a prosazování přímé demokracie. I když prvky přímé demokracie jsou v jejich programu přítomny, nejsou pro Pirátskou stranu klíčové v takové míře jako jiné tematické okruhy, například digitalizace. Prvky přímé demokracie jsou u Pirátů tedy patrné, ale bez většího prosazování tohoto bodu. Na základě těchto skutečností lze konstatovat, že Pirátská strana neklade na téma přímé demokracie tak silný důraz, aby to bylo považováno za výrazný znak populismu. Ve volebním programu v roce 2017 by se dalo polemizovat o tom, že Pirátská strana naplňuje tento bod populismu, avšak v roce 2021 toto téma více upozadili. Na základě těchto zjištění lze konstatovat, že **Pirátská strana nenaplňuje podmínky tohoto znaku populismu**. V krajním případě by se jednalo o prvotní náznaky a byl by to znak měkkého populismu v rámci tohoto rysu populismu.

7) Důraz na národní suverenitu

Dalším zkoumaným znakem populismu je důraz na suverenitu, chápaný jako preference národních zájmů nad mezinárodními tlaky a regulacemi, které mohou být vnímány jako ohrožení národní identity. V případě České republiky se tento znak populismu projevuje především ve vztahu k Evropské unii, kterou některé populistické strany vykreslují jako sílu omezující suverenitu a národní zájmy země. Často se tak proti EU vyčleňují a zpochybňují jeho autoritu. Populistické strany obvykle zdůrazňují potřebu ochrany národní identity a odmítání nadnárodních zásahů, zejména v oblastech považovaných za klíčové pro národní nezávislost. V rámci tohoto výzkumu se analyzuje, jak Pirátská strana vnímá koncept národní identity a jak

¹²² PIRATI ASTAROSTOVÉ. *Ošetření zranitelných míst v Ústavě* [online]. [cit. 8. listopadu 2024]. Dostupné z: <https://www.piratiastarostove.cz/program/osetreni-zranitelnych-mist-v-ustave/>.

¹²³ DRTINOVÁ, Daniela. *Okamura přímou demokracii nevymyslel, s referendem jen objevil díru na trhu, říká Bartoš* [online]. DVTV, 2018 [cit. 8. listopadu 2024]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/okamura-primou-demokracii-nevymyslel-s-referendem-jen-objevi/r~d4ce8892103611e88560ac1f6b220ee8/>.

se staví k otázce národní suverenity ve vztahu k Evropské unii a k dalším mezinárodním organizacím. Konkrétně se zkoumá, zda a jak Piráti reflektují národní zájmy v kontextu evropské politiky a do jaké míry vyjadřují toleranci či kritiku vůči unijním nařízením. Tato analýza tak zhodnotí, zda Piráti považují mezinárodní spolupráci s EU za přínosnou, nebo zda kladou větší důraz na samostatnost a ochranu specifických národních hodnot a zájmů.

Pirátská strana se ve svém dlouhodobém programu zasazuje o posílení vlivu Evropského parlamentu a podporuje zavedení hlasování kvalifikovanou většinou v Radě EU, především ve věcech zahraniční politiky a rozpočtu. Usiluje o prohloubení společné bezpečnostní a obranné politiky EU, větší transparentnost a demokratickou kontrolu unijních institucí. Zároveň chce, aby Česká republika hrála v evropské politice aktivnější roli místo pasivního přihlížení. Rozhodnutí, která mohou být efektivněji řešena na místní nebo národní úrovni, by podle Pirátů neměla být centralizována na úrovni EU. Podporují svobodu pohybu lidí, zboží a informací, digitalizaci, a chtějí minimalizovat byrokracii a centralizaci v EU. Zároveň prosazují rozšiřování EU o státy splňující přístupové podmínky.¹²⁴

Pirátská strana se prezentuje jako proevropská strana, přičemž Zdeněk Hřib uvedl: „*Jsmo jedinou opravdovou liberální stranou s proevropskou orientací v ČR, která dělá politiku založenou na datech a faktech.*“¹²⁵ Pirátská strana je tak otevřená evropské politice a podporuje ji. K tématu kolektivní obrany v rámci EU a NATO, se vyjádřil Ivan Bartoš. V rozhovoru řekl, že: „Piráti respektují spojenecké závazky, z NATO tedy vystupovat nechceme, ale současně nechceme, aby se NATO pasovalo do role automatického vykladače světové spravedlnosti, jehož kroky se nesmí podrobovat věcné kritice.... V dlouhodobém horizontu potom usilujeme o obrannou spolupráci v rámci Evropy“.¹²⁶ Ivan Bartoš tak podporuje působení České republiky v NATO a podporuje o větší spolupráci v EU v rámci obranné politiky.

Pirátská strana ve svém programu z roku 2017 klade důraz na aktivní členství v EU s cílem omezit byrokracii, zabránit plýtvání a posílit vliv občanů a Evropského parlamentu

¹²⁴ PIRÁTSKÁ STRANA. *Program* [online]. Piráti, 2024 [cit. 6. listopadu 2024]. Dostupné z: <https://www.pirati.cz/program/>.

¹²⁵ GRIM, Jakub. *Kam kráčí Piráti?* [online]. IRozhlas, 2024 [cit. 7. listopadu 2024]. Dostupné z https://www.irozhlaz.cz/zpravy-domov/kam-kraci-pirati-jsme-jedinou-skutecne-liberalni-proevropskou-stranou-v-cesku_2312010500_jgr.

¹²⁶ FEJREŇČÍK, Mikuláš. *Stanovisko Pirátů ke kolektivní obraně v rámci EU a NATO* [online]. Piráti, 2017 [cit. 6. listopadu 2024]. Dostupné z: <https://www.pirati.cz/jak-pirati-pracuji/stanovisko-piratu-ke-kolektivni-obrane-v-ramci-eu-a-nato/>.

v rozhodování. Podporovala rovné obchodní vztahy s ostatními zeměmi.¹²⁷ V roce 2021, v koalici se Starosty, Piráti pokračují v proevropské politice s větším důrazem na integraci a reformu EU. Chtějí posílit vliv Evropského parlamentu a zavést hlasování kvalifikovanou většinou v zahraniční politice a rozpočtových otázkách. Nadále podporují transparentnost, svobodný pohyb a omezování byrokracie, přičemž zdůrazňují roli ČR jako aktivního a sebevědomého člena EU, který více přispívá k jejímu rozvoji.¹²⁸

V rámci voleb do Evropského parlamentu v roce 2019 Pirátská strana stanovila dvacet priorit pro Evropský parlament zaměřených na posílení digitálních práv, boj proti daňovým únikům, ochranu životního prostředí a spravedlivé zdanění nadnárodních firem. Usilovali o snížení byrokracie, podporu malých a středních podniků, modernizaci autorského práva a větší transparentnost evropských institucí. Další priority zahrnovaly posílení kybernetické bezpečnosti, boj proti korupci a ochranu základních svobod EU, včetně volného pohybu a práv spotřebitelů.¹²⁹ Důraz na národní zájmy lze spatřit v otázce migrace, kdy Evropští piráti požadují: „*Společnou evropskou přistěhovaleckou politiku, která umožní členským státům přizpůsobit své požadavky podle dané situace a potřeb*“.¹³⁰

Pirátská strana je silně proevropskou stranou, která se tak sama i prezentuje. Neprosazuje nijak výraznou národní politiku a suverenitu vůči Evropské unii. Piráti podporují EU i NATO a soustředí se na rozvoj evropské politiky. Slabý prvek národní suverenity je možné vidět u problematiky migrace, nicméně tento bod je podporován celkovým sdružením evropských pirátů a ne pouze Českou pirátskou stranou. Piráti neupřednostňují své zájmy nad evropskými a plně respektují EU. Na základě těchto zjištění lze tvrdit, že **Piráti nenaplnují tento bod populismu.**

8) Kritika establishmentu a elit

Anti-establishmentový apel je jedním z klíčových znaků populismu. Establishment a elity představují to, proti čemu se populistické strany vymezují a od čeho se distancují. Populisté ostře kritizují vládnoucí moc a tradiční politické strany, které považují za reprezentanty

¹²⁷ PIRÁTSKÁ STRANA. *Volební program černé na bílém pro volby 2017 do Poslanecké sněmovny* [online]. Piráti, 2024 [cit. 7. listopadu 2024]. Dostupné z: https://www.pirati.cz/documents/235/program_cerne_na_bilem.pdf.

¹²⁸ PIRATI STAROSTOVÉ. *EU, zahraničí a obrana* [online]. [cit. 8. listopadu 2024]. Dostupné z: <https://www.piratiastarostove.cz/program/resort/eu-zahranici-obrana/>.

¹²⁹ PIRÁTSKÁ STRANA. *20 priorit Pirátů pro evropský parlament 2019* [online]. Piráti, 2019 [cit. 6. listopadu 2024]. Dostupné z: <https://wiki.pirati.cz/program/eu2019/20priorit>.

¹³⁰ PIRÁTSKÁ STRANA. *Společný evropský volební program Pirátů 2019* [online]. Piráti, 2019 [cit. 6. listopadu 2024]. Dostupné z: <https://wiki.pirati.cz/program/eu2019/ceep>.

systému, jenž je odtržený od potřeb obyčejných lidí. Tato kritika často zahrnuje obvinění z korupce, neefektivity nebo ignorování zájmů širší veřejnosti. Populisté v tomto kontextu staví sami sebe jako jedinou alternativu, která čelí zájmům elit a hájí skutečné zájmy „obyčejných lidí“. Zkoumáním tohoto bodu dojde k analýze, zda Pirátská strana ve svých vyjádřeních zahrnuje kritiku elit a establishmentu. Bude se hodnotit, jestli se Piráti vymezují vůči vládnoucím strukturám a zda se její rétorika soustředí na odhalování korupce, neefektivity nebo jiných negativních jevů spojených s tradičními politickými elitami.

V Pirátském dlouhodobém programu je otázka politické soutěže prezentována v souladu s principy demokracie. Pirátská strana podporuje angažovanost občanů v politických stranách a prosazuje jejich transparentní, demokratické fungování a nezávislost na byznysu. Zároveň podporuje rovné a férové podmínky v politické soutěži a volbách, protože věří, že pouze v takovém prostředí mohou strany efektivně sloužit veřejnosti a přispívat k rozvoji demokratického politického systému, spolu s dalšími klíčovými institucemi jako občanská společnost, etickým byznysem a vyváženými médii.¹³¹

V programovém prohlášení z roku 2017, kdy se Piráti ucházeli o křesla v Poslanecké sněmovně, byl jedním z jejich hlavních sloganů: „*Pustě nás na ně! Porveme se za vás.*“ Tento výstižný slogan je výzvou pro voliče, aby dostali důvěru a mohli udělat pořádek v politice za občany. Piráti hned úvodu svého programu vysílají jasný signál, že jsou jinou stranou než ostatní z jejich pohledu zkorumpované tradiční strany. Nachází se zde další slogan: „*Všichni nekradou!*“, prostřednictvím kterého chtějí Piráti sdělit, že oni jsou jiní. Pirátská strana poukazuje na zlepšení transparentnosti politiků, kde vyzývá ke kontrole moci a mocných: „*Kontrola moci a mocným Politikům musí být vidět pod ruce. Občan má právo vědět, jak hospodaří jím volení zástupci s veřejnými penězi vybranými z daní nás všech. Hájíme registr smluv. Prosazujeme osobní odpovědnost a odvolatelnost politiků.*“¹³² Pirátská strana v té době nemá žádné zkušenosti s vrcholnou politikou a vnímá v té době korupci a skandály v politice. Tento její přístup je patrný z dalšího jejího hesla: „*Jsme jediná strana nespojená se skandály, korupcí, byrokracií. Jsme tu osm let. Hájíme svobodu, přinášíme čerstvé nápady a nebojíme se říkat, co si myslíme. Politici slibují modré z nebe, světlé zítřky a další prázdná hesla. Piráti nabízí jasné a konkrétní cíle – černé na bílém. Pustě nás na ně!*“¹³³ Piráti tak sebe označují za

¹³¹ PIRÁTSKÁ STRANA. *Program* [online]. Piráti, 2024 [cit. 5. listopadu 2024]. Dostupné z: <https://www.pirati.cz/program/>.

¹³² PIRÁTSKÁ STRANA. *Volební program černé na bílém pro volby 2017 do Poslanecké sněmovny* [online]. Piráti, 2024 [cit. 7. listopadu 2024]. Dostupné z: https://www.pirati.cz/documents/235/program_cerne_na_bilem.pdf.

¹³³ Tamtéž s. 19

jedinou stranu, která je „čistá“ a není spojena s žádnými negativy politiky. Nabízí voličům a lidem jasné a konkrétní cíle. Na politice tohoto programu je tak patrné, že Piráti se snaží odlišit od tradičních politických stran, které obviňuje z korupce a pronášení prázdných slibů.

Koaliční volební program Pirátů a Starostů z roku 2021 se také věnuje problematice korupce. Nicméně tento problém působí mnohem mírněji než jak u přechozího programu. Volební program Pirátů spojený se Starosty zvolnil z agresivnější kritiky establishmentu. Koalice prezentuje tvrdý boj s korupcí a hospodářskou kriminalitou. Poukazují, že korupce, praní špinavých peněz a podvody jsou v očích českých občanů jeden nejzávažnějších problémů. Nicméně v tomto bodě programu nijak nevystupují proti žádnému elitářskému subjektu. Tato problematika je zde popsána velmi konstruktivně a nevede vůči konkrétní osobě. Mnohem výraznější v kritice establishmentu a korupce je volební spot koalice, kde zdůrazňují: „Zbavme se pijavic, které naši zem okrádají o budoucnost“.¹³⁴ Pijavice mohou být vnímány jako konkurenční politické strany, které okrádají zemi o lepší politický vývoj v zemi.

Pirátská strana před svým prvním vstupem do Poslanecké sněmovny vedla silnou anti-establishmentovou rétoriku, kde poukazovala na jejich korupci a politické skandály. Vnímala nekompetentnost politiků a zdůrazňovala ji. Ve volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2021 však tato rétorika byla mnohem mírnější. Ve spojení se Starosty musela vzniknout shoda na společném programu a Piráti již neměli takovou potřebu poukazovat na „zkaženost“ politiků, jelikož sami byli poslanci. Téma korupce zmínili ve svém společném programu a byla zde řešena mnohem komplexněji než v předchozích volbách. Po volbách v roce 2021 se Piráti stali vládnoucí politickou mocí a tak kritika establishmentu více utichla. Pirátská strana si zakládá na transparentnosti a toto téma i ve svém druhém působení v Poslanecké sněmovně několikrát vyzdvihovali. Příklad lze vidět z vyjádření Zdeňka Hříba z roku 2022, který poukazuje na to, že: „Piráti jsou transparentní, proto nemají žádné korupční kauzy. Piráti jsou vlastně jedinou stranou, která dlouhodobě stojí mimo jakékoliv mafiánské a korupční struktury a která si ve vedení Prahy drží čistý štít“.¹³⁵ Pirátská strana tak v zásadě pořád má tendenci se odlišovat od „mafiánů“ a korupční struktury jako na počátku, nicméně tato kritika elit, již není tak výrazná jako v minulosti. Na základě těchto zjištění lze tvrdit, že **Pirátská strana nesplňuje podmínky tohoto rysu populismu**, jelikož kritika establishmentu není tolik

¹³⁴ PIRÁTI. *Zbavme Česko pijavic* [online]. Piráti, 2021 [cit. 3. listopadu 2024]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=8jCxCmSIxus>.

¹³⁵ HŘIB, Zdeněk. *Piráti jsou transparentní, proto nemají korupční kauzy!* [online]. Piráti, 21.června 2022 [cit. 5. listopadu 2024]. Dostupné z: <https://praha.pirati.cz/aktuality/2-pirati-jsou-transparentni-proto-nemaji-korupcni-kauzy.html>.

důrazná jako v minulosti. Ovšem pokud bude brán výzkum pouze v rámci roku voleb do Poslanecké sněmovny v roce 2017, tak je možné konstatovat, že Piráti naplňují podmínky tohoto znaku.

Pirátská strana jako anti-establishmentová reformní strana

Při rozboru anti-establishmentové rétoriky se při psaní práce objevila vedlejší výzkumná otázka, která zní: *„Lze Pirátskou stranu řadit do proudu anti-establishmentových reformních stran? Pro zodpovězení této vedlejší otázky musí být provedena analýza Pirátské strany na základě znaků z kapitoly 1.3.1 „Anti-establishment v populismu“.* Podmínkou pro označení politické strany jako anti-establishmentové reformní strany je splnění všech třech znaků těchto stran a to politika proudu reformismu, zpravidla anti-establishmentový apel na voliče a skutečná organizační novost.

Pirátská strana splňuje podmínky prvního bodu, jelikož sama se v rámci analýzy znaku populismu odmítání pravicového či levicového politického spektra klasifikovala jako liberálně středově demokratická strana. Piráti zmiňují že jsou jedinou liberální stranou v České republice. V rámci svých vizí a cílů se ve svých programech zaměřuje k několika politickým reformám. K nejvýraznějším patří inovace digitalizace a prosazování digitálního státu.

V rámci analýzy druhého bodu lze výsledky spatřit na základě přechodů výzkumu bodu populismu kritika establishmentu a elit, kde analýza práce dospěla ke dvěma závěrům. Před vstupem Pirátské strany do vrcholné politiky v roce 2017 byl brán velký apel na kritiku tradičních stran a politiků. Piráti na toto téma kladli důraz ve své volební kampani a vsadili se dole vyzyvatelů těchto korupčních a neefektivních stran. Ovšem po vstupu strany do Poslanecké sněmovny tato rétorika již nebyla tak výrazná jako dříve a po volbách v roce 2021 se objevuje zřídka, jelikož Pirátská strana se dostala do role vlády. Tedy těch, které dříve kritizovala.

Posledním znakem anti-establishmentových reformních stran je opravdová organizační novost, kde je brán důraz na zcela novou originalitu nové politické strany. Pirátská strana vznikla jako nový politický subjekt v roce 2009. Evropská pirátská vlna se rozšířila i do české politické scény a vytvořila zde tak zcela nový politický aspekt, který v tomto prostředí ještě nebyl. Česká pirátská strana neměla v rámci české politické scény, žádného předchůdce a ani její čelní představitelé nebyli v minulosti významnými politickými hráči. Piráti se tak museli na vrchol české politiky dostat zcela od nuly.

Piráti splňují zcela jasně první a třetí bod. Na základě tohoto výzkumu lze vyvodit dvě roviny, které charakterizují Českou pirátskou stranu v kontextu anti-establishmentové reformní strany. Prvním výsledkem je skutečnost, že Pirátskou stranu lze považovat za anti-establishmentovou reformní stranu až do voleb do Poslanecké sněmovny v roce 2021. Druhým výsledkem je že, Pirátská strana po volbách v roce 2021 již nesplňuje všechny body anti-establishmentové reformní strany. Působením v Poslanecké sněmovně a následný vstup do vlády se její rétorika vůči establishmentu výrazně změnila, čímž se Piráti stávají součástí establishmentu a stávají se stranou u moci.

3.1. Shrnutí výsledků

Analýza Pirátské strany odhalila, které vybrané populistické rysy jsou u této strany přítomné a které naopak chybí. Výzkum se zaměřil na zodpovězení hlavní otázky: „*Naplnuje Pirátská strana charakteristiky populismu? Pokud ano, jaké konkrétní znaky populismu lze u ní identifikovat?*“ Výsledky analýzy jsou přehledně zobrazeny v Tabulce 2, která rozděluje zkoumané populistické rysy podle dvou časových období, konkrétně volebních kampaní, programů a veřejných vyjádření vedoucích představitelů strany v letech 2017 a 2021. Charakteristika zkoumaného znaku je označena zelenou barvou a slovem „**SPLŇUJE**“, pokud je daný znak přítomen. Červená barva a slovo „**NESPLŇUJE**“ označují znaky, které Pirátská strana nenaplnuje. Oranžová barva a slovo „**ČÁSTEČNĚ**“ vyjadřují měkkou formu populismu, která splňuje jen část vybraných charakteristik daného znaku.

Tabulka č. 2 Souhrn výsledku analýzy vybraných znaků populismu

Znak populismu:	2017	2021
1. Populismus je součástí demokratického systému a funguje pouze zde	SPLŇUJE	SPLŇUJE
2. Odvolávání se k lidu	SPLŇUJE	SPLŇUJE
3. Klíčová role lídra	ČÁSTEČNĚ	ČÁSTEČNĚ
4. Jednoduchý jazyk	ČÁSTEČNĚ	NESPLŇUJE
5. Odmítání pravicového či levicového spektra	SPLŇUJE	SPLŇUJE
6. Vyzdvihování systému přímé demokracie	ČÁSTEČNĚ	NESPLŇUJE
7. Důraz na národní suverenitu	NESPLŇUJE	NESPLŇUJE
8. Kritika establishmentu a elit	SPLŇUJE	NESPLŇUJE

Zdroj: Vlastní zpracování

Z tabulky je tedy patrné, že u Pirátské strany se objevují čtyři znaky populismu. Při rozdělení zkoumaných období lze spatřit v roce 2017, že jsou přítomné čtyři charakteristiky populismu a to: populismus je součástí demokratického systému, odvolávání se k lidu, odmítání pravicového či levicového spektra a kritika establishmentu. V roce 2021 se naplněné znaky populismu shodují až na osmý znak a to kritika establishmentu, která se v tomto období již neobjevuje. Počínající populismus, který splňuje pouze část charakteristiky zkoumaného bodu označený oranžovou barvou se objevuje v obou zkoumaných obdobích u znaku klíčová role lídra. Ve zkoumaném období 2017 se tento prvotní náznak populismu objevuje u rysu jednoduchý jazyk a vyzdvihování systému přímé demokracie. Populistické znaky, které Piráti nesplňují jsou celkem čtyři. Jedná se jednoduchý jazyk, vyzdvihování systému přímé demokracie, důraz na suverenitu a kritika establishmentu a elit. Kdy se mezi zkoumanými období liší jeden rys populismu a to kritika establishmentu a elit

Na této tabulce je tedy možné ukázat rozdíly mezi roky 2017 a 2021, kde se u Pirátské strany změnil přístup v politice. Strana v roce 2017 splňuje mnohem více charakteristik populismu a to i v kategorii částečně, která má náznaky se přetavit v pevný znak. V tomto roce Piráti naplňují čtyři body populismu a tři body částečně. Pouze u jednoho znaku populismu nedošlo ke splnění a to důraz na suverenitu, která se nemění ani později. Vedle toho u roku 2021 lze určit charakteristiku populismu u třech znaků a částečná typ pouze u jednoho. Počet nenaplněných rysů populismu se v tomto období výrazně zvýšil a to z jednoho na čtyři oproti minulému období. Na této komparaci lze spatřit, že se politiky a rétorika Pirátské strany změnila od prvního vstupu do Poslanecké sněmovny až k dalším volbám v roce 2021, kdy se strana dokázala dostat do vládní koalice. Politická kampaň, program a rétorika byla v roce 2017 mnohem více zaměřena kritiku elit, zvýšené myšlenky přímé demokracie a taky používání ostřejší a jednodušší rétoriky. Nicméně po působení strany ve Sněmovně, tedy mezi roky 2017 až 2021 se jejich politika kritiky směrem k establishmentu výrazně snížila. Otázka přímé demokracie se více upozadila a Piráti se začali soustředit více podrobněji na své klíčové cíle jako například digitalizace, která přidala straně na odbornosti, a proto se snaha o jednoduchost v programu strany vytrácí a témata, na které se zaměřují mohou působit komplikovaně pro voliče.

Mezi znaky, které se mezi roky 2017 a 2021 nezměnili patří fungování populismu demokratickém systému, kdy demokratický systém v ČR zůstal neměnný. Dále apel na lidi zůstal především v politických kampaních v tomto období neměnný a Pirátská strana stále má tendence se odvolávat k lidem používán frází, kde se Piráti působí jako součást lidu.

V otázce role lídra nedošlo k žádné změně, Ivan Bartoš je stále významnou osobností strany, na kterém je postavena celá kampaň s neměnným omezením jeho pravomocí. Strana je založená stále na kolektivním rozhodováním, nicméně role předsedy a osobnosti Ivana Bartoše je natolik významná, že se stále jedná o částečné splnění charakteristik znaku populismu. Ideologická myšlenka strany se ano po vstupu do Poslanecké sněmovny nikterak nezměnila a stále zdůrazňují odmítání dle nich přežitého rozdělování na pravici a levici. Piráti nikterak neustoupili od svých předchozích prohlášení a stále o sobě tvrdí, že jsou liberální demokracií. Posledním neměnným znakem populismu v čase důraz na suverenitu, kdy strana nezměnilo nikterak stanovisko vůči Evropské unii, stále zdůrazňuje svůj proevropský přístup a nevyzdvihuje pouze národní otázky.

Po tomto výzkumu je tedy možné odpovědět na hlavní výzkumnou otázku: „*Naplnuje Pirátská strana charakteristiky populismu? Pokud ano, jaké konkrétní znaky populismu lze u ní identifikovat?*“

Ano, Pirátská strana naplňuje některé charakteristiky populismu. Konkrétně se jedná se o tři znaky populismu, které se nemění v čase zkoumaného období: populismu je součástí demokratického systému, odvolávání se k lidu a odmítání pravicového či levicového spektra. Znak, který se změnil během výzkumného období je kritika elit, která byla patrná pouze v roce 2017.

Dalším znakem, který se objevil částečně u Pirátů v počáteční měkké formě je klíčová role lídra. Ve zkoumaném období v roce 2017 se částečný populismus odhalil u znaků jednoduchý jazyk a vyzdvihování systému přímé demokracie. Vybraná charakteristika populismu, které u Pirátské strany nenachází v žádném měřítku je pouze znak důrazu na národní suverenitu.

Během psaní práce a analýzy anti-establishmentové rétoriky se objevila další vedlejší výzkumná otázka: „*Lze Pirátskou stranu řadit mezi anti-establishmentové reformní strany?*“

Odpověď na tuto otázku poskytl rozbor populistického znaku kritiky establishmentu a elit, který ukázal, že Pirátskou stranu lze v roce 2017 označit za anti-establishmentovou reformní stranu, což je patrné z její silné kritiky tradičního politického establishmentu, který vnímají jako zkorumpovaný a neefektivní. V rámci volební kampaně v tomto roce strana otevřeně odmítala zavedené politické struktury a podporovala reformy, které měly vést k větší transparentnosti a zodpovědnosti politických institucí.

Avšak v roce 2021, i když Pirátská strana i nadále prosazovala změny v politickém systému, tak její rétorika již nevyzdvihovala tak silně kritiku establishmentu, jak tomu bylo v roce 2017. Mnohé její politické kroky, programy a veřejná vyjádření ukazovaly oslabení její anti-establishmentový rétoriky. V tomto roce tedy Pirátská strana již nenaplnila všechny charakteristiky anti-establishmentových reformních stran a lze ji považovat spíše za etablovanou politickou sílu.

Závěrem lze krátce odpovědět na vedlejší výzkumnou otázku tak, že Pirátská strana byla v roce 2017 anti-establishmentovou reformní stranou, ale po roce 2021 již do této kategorie nepatří.

Závěr

Diplomová práce se věnovala zkoumání populismu a snahou najít hlavní znaky tohoto fenoménu, který se začal rozšiřovat v posledních desetiletích a stal se neodmyslitelnou součástí politických diskusí po celém světě. Jeho atraktivita spočívá nejen v rostoucím vlivu populistických hnutí, ale také v rozmanitosti způsobů, jakými se populismus projevuje v různých politických kontextech. Populismus se stal běžně používaným termínem, avšak jeho skutečný význam a dopad na politické systémy vyvolávají řadu otázek. Tématika populismu se postupně rozšířila do světové politiky a stala se její součástí. Česká politika není výjimkou a lze pozorovat, jak se politické strany začaly často označovat touto nálepkou, přičemž pro některé posluchače a čtenáře může být stále obtížné pochopit, co přesně populismus a populistická politika znamená. Z těchto důvodů se práce snažila tento pojem uchopit a vysvětlit, přičemž se ukázalo, že složitost populismu je umocněna i jeho velkou roztržitostí, což činí jeho analýzu ještě náročnější. Snahou uchopit fenomén populismu může být přispěno k jeho lepšímu porozumění širší veřejnosti a k jednoduššímu vysvětlení tohoto komplexního jevu.

Cílem práce bylo prozkoumat koncept populismu a identifikovat jeho klíčové znaky na základě rozboru odborné literatury. Na základě těchto znaků byl vytvořen výzkumný rámec, který byl poté aplikován na Pirátskou stranu. Díky teoretickému vymezení populismu se podařilo stanovit specifické rysy tohoto fenoménu, které tvoří základ výzkumného rámce a následně je analyzovat v kontextu konkrétních kampaní a období strany. Zkoumané období zahrnovalo politickou kampaň, program a vyjádření předních představitelů Pirátské strany k volbám do Poslanecké sněmovny v letech 2017 a 2021. Výsledky poskytly hlubší vhled do toho, jak se populistické rysy projevují nebo neprojevují v ideovém zaměření a rétorice této strany. Dále bylo záměrem práce určit, které konkrétní prvky populismu se v politice Pirátské strany objevují.

Hlavní výzkumná otázka, na kterou diplomová práce hledala odpověď, byla formulována na začátku jejího psaní. Tato otázka zněla: „*Naplníuje Pirátská strana charakteristiky populismu? Pokud ano, jaké konkrétní znaky populismu lze u ní identifikovat?*“ Nejprve bylo v práci nutné odpovědět na první vedlejší výzkumnou otázku, na jejímž základě byl následně vytvořen výzkumný rámec, který sloužil k analýze zkoumaného subjektu. Tato otázka byla formulována takto: *Jaké jsou hlavní znaky populismu?* Během psaní práce se při analýze anti-establishmentového diskurzu objevila další vedlejší výzkumná otázka, která sice přímo neřešila

problematiku populismu, ale byla klíčová pro pochopení fungování zkoumaného subjektu. Tato otázka byla položena následovně: „*Lze Pirátskou stranu řadit mezi anti-establishmentové reformní strany?*“

První vedlejší výzkumnou otázkou, na kterou práce odpověděla, zněla: *Jaké jsou hlavní znaky populismu?* Odpověď na tuto otázku byla podrobně rozpracována v závěru první kapitoly, kde byla vyčleněna samostatná část věnovaná této problematice. Na základě této odpovědi byl následně vytvořen výzkumný rámec pro analýzu zkoumaného subjektu. Odpověď na tuto otázku identifikovala následující hlavní znaky populismu: Populismus je součástí demokratického systému a funguje pouze v tomto prostředí, Odvolávání se k lidu, Klíčová role lídra, Jednoduchý jazyk, Odmítání pravicového či levicového politického spektra, Vyzdvihování systému přímé demokracie, Důraz na suverenitu, Kritika establishmentu a elit.

Druhou vedlejší výzkumnou otázkou, na které práce hledala odpověď zněla: „*Lze Pirátskou stranu řadit mezi anti-establishmentové reformní strany?*“ Na tuto otázku odpověděla třetí kapitola práce v závěrečné analýze posledního zkoumaného znaku populismu: Kritika establishmentu a elit. Zde bylo zjištěno a odpovězeno, že Pirátská strana v roce 2017 splňovala všechny charakteristiky anti-establishmentové reformní strany, čímž se zařadila mezi politické subjekty, které se distancují od tradičního establishmentu. Nicméně po volbách v roce 2021, kdy vstoupila do koaliční vlády, její rétorika vůči establishmentu oslabila. Tím se Pirátská strana již nemohla považovat za anti-establishmentovou reformní stranu, ale naopak se stala součástí politického establishmentu. Lze tedy říci, že Pirátská strana byla v roce 2017 anti-establishmentovou reformní stranou, avšak po roce 2021 do této kategorie již nepatří.

Hlavní výzkumná otázka byla formulována následovně: „*Naplnuje Pirátská strana charakteristiky populismu? Pokud ano, jaké konkrétní znaky populismu lze u ní identifikovat?*“ Odpověď na tuto otázku je obsažena ve shrnutí analýzy výsledků zkoumaných hlavních znaků populismu a zní následovně. Pirátská strana naplňuje některé charakteristiky populismu. Konkrétně se jedná se o tři znaky populismu, které se nemění v čase zkoumaného období: Populismus je součástí demokratického systému, Odvolávání se k lidu a Odmítání pravicového či levicového spektra. Znak, který se změnil během výzkumného období je Kritika establishmentu a elit, která byla přítomná pouze v roce 2017. Dalším znakem, který se objevil částečně u Pirátů v počáteční „měkké formě“ je Klíčová role lídra. Ve zkoumaném období v roce 2017 se částečný „měkký“ populismus odhalil u znaků Jednoduchý jazyk a Vyzdvihování systému přímé demokracie.

První kapitola práce se věnovala tématu populismu a jeho rozšiřování ve světě, s důrazem na jeho současnou běžnost, zejména v politice. Byla zde představena literatura zaměřená na koncept populismu, včetně různých definic a přístupů od vybraných autorů. Kapitola se rovněž zaměřila na různé typologie populismu, které byly v práci následně využity. Na závěr se tato kapitola zabývala hledáním hlavních znaků populismu vybraných autorů. Na základě podrobnějšího výzkumu jednoho ze znaků populismu bylo blíže nahlédnuto do anti-establishmentového diskurzu, který byl v práci dále využit. Vrcholem celé kapitoly bylo na základě předložené literatury a autorů vytvoření vlastního výzkumného rámce, který sloužil k odpovědi na první vedlejší výzkumnou otázku.

Ve druhé kapitole došlo k představení zkoumaného subjektu, tedy České pirátské strany. V rámci toho tak došlo k představení této strany s důrazem na její vznik, vývoj a politické směřování. Dále se tato kapitola věnovala vedení a struktuře této strany. Byl zde také rozebrán vývoj volebních výsledků od vzniku strany až do současnosti.

Závěrečná kapitola práce se zaměřila na analýzu specifických znaků populismu aplikovaných na Pirátskou stranu prostřednictvím osmi charakteristických rysů populismu. Výzkum identifikoval, které z těchto znaků jsou v politice Pirátů přítomné a které naopak chybí. Vymezené výzkumné období pokrývalo období od zahájení kampaně do Poslanecké sněmovny až do voleb v roce 2021, což umožnilo srovnání změn v čase. V závěru kapitoly se pak práce věnovala zkoumání anti-establishmentových reformních stran s cílem ověřit, do jaké míry se Pirátská strana těmito charakteristikám přibližuje, a přinesla konkrétní zjištění na toto téma.

Největším přínosem této práce je podrobná analýza populistických znaků v politickém programu a rétorice Pirátské strany, která umožňuje lépe pochopit, jak a do jaké míry tato strana vykazuje rysy populismu. Výzkum rovněž nabízí vhled do dynamiky změn v přístupu a strategii Pirátů mezi lety 2017 a 2021, zejména v souvislosti s jejich posunem od anti-establishmentové rétoriky směrem k větší integraci do zavedených politických struktur. Práce přispívá k širšímu akademickému diskurzu o populismu v moderní politice, a to aplikací definovaných znaků populismu na konkrétní politický subjekt v českém kontextu, což rozšiřuje možnosti pro srovnání s dalšími stranami s podobnými rysy i v zahraničí. Práce rovněž přispívá k rozšíření porozumění tématu populismu, poskytuje hlubší vhled do jeho charakteristických znaků a umožňuje čtenářům lépe rozeznat populistické strategie a rétoriku, které se objevují v politickém prostředí.

V rámci limitů práce výzkumu tohoto tématu je třeba uznat, že problematika populismu je složitá a těžko uchopitelná. Neexistuje jednotný a pevně stanovený klíč pro definici a klasifikaci populistických znaků, což činí tuto problematiku obtížně měřitelnou a interpretovatelnou. Populismus je dynamický fenomén, který se může lišit v různých politických, kulturních a historických kontextech, a jeho charakteristiky mohou být někdy nejednoznačné a těžko uchopitelné. V rámci této práce se ukázalo, že některé znaky populismu nelze jednoduše zařadit do binární kategorie „splňuje“ nebo „nesplňuje“. Na základě této skutečnosti bylo nutné vytvořit flexibilnější přístup, který umožňuje rozlišovat mezi situacemi, kdy jsou jednotlivé znaky přítomny v určité míře, ale ne ve zcela jednoznačné podobě. V této souvislosti byla zavedena kategorie „částečně“, která odráží složitost a variabilitu populistických projevů, jak v teoretickém, tak v praktickém kontextu. Tento přístup se opírá o pojetí tvrdého a měkkého populismu, jak bylo rozlišováno v odborné literatuře. Tvrdý populismus může být charakterizován výraznou polarizací a proti elitářským diskurzem, zatímco měkký populismus může zahrnovat méně radikální formy politické komunikace, které se i přesto opírají o apel na „lid“ a kritiku stávající politické třídy.

I přes tuto složitost a limitační charakteristiky této analýzy má práce přínos v tom, že přináší nový pohled na populismus, který umožňuje flexibilnější interpretaci jeho přítomnosti v politických praktikách. Navrhuje se zde možnost vytvoření škály, která by umožnila zkoumat míru přítomnosti jednotlivých znaků populismu u různých politických subjektů. Tato škála by mohla být užitečná pro další výzkumy v oblasti populismu a pro rozvoj teoretických a metodologických přístupů této tematiky.

Literatura

a) Monografie

DANICS, Štefan, TEJCHMANOVÁ, Ladislava. *Extremismus, radikalismus, populismus a euroskepticismus*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2017. 420 s.

FREEDEN, Michael. *Ideologies and Political Theories: A Conceptual Approach*. Oxford. Clarendon Press, 1996. 604 s.

CHARVÁT, Jan, LÁBUSOVÁ, Adéla. *Křehkost demokracie: Příručka pro pedagogy pro práci s tématem radikalismu ve výuce* [online]. Praha: @ Člověk v tísní, 2019 [cit. 3. září 2024]. 127 s. Dostupné na: <https://www.clovekvtisni.cz/media/publications/1267/file/krehkost-demokracie.pdf>.

JANDOUREK, Jan. *Slovník sociologických pojmů: 610 hesel*. Praha: Grada, 2012. 258 s.

KUBÁT, Michal, MEJSTŘÍK, Martin, KOCIAN, Jiří. *Populismus v časech krize*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. 227 s.

KYSELA, Jan a kolektiv. *Populismus v demokratickém právním státě: hrozba nebo výzva?* Praha: Leges, 2019. 247.

LACLAU, Ernesto. *On Populist Reason*. Beccles: Verso, 2005. 276 s.

MILLIGAN, Tony. *Pravda v době populismu*. Praha: nakladatelství Filosofického ústavu AV ČR, 2019. 248 s.

MUDDE, Cas, ROVIRA KALTWASSER, Cristóbal. *Populism: a very short introduction*. Oxford: Oxford University Press, 2017. 131 s.

MUDDE, Cas. *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. 385 s.

MÜLLER, Jan-Werner. *Co je to populismus?* Překlad Markéta Hofmeisterová. Praha: Dybbuk, 2017. 118 s.

ŠTEFANČÍK, Radoslav a kol. *Jazyk a politika. Na pomezí lingvistiky a politologie*. 3. vydání. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2018. 471 s.

TÓTH, Rastislav. *Politologický slovník*. Praha: Portál, 2015. 159 s.

URBINATI, Nadia. *Znetvořená demokracie: mínění, pravda a lid*. Překlad Jan Bíba. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018. 337 s.

b) Odborné články a komentáře

BRUNCLÍK, Miloš. Pirátské strany: nový fenomén v politice. *Naše společnost*, 2010, roč. 1, s. 21- 29 Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c7/a3713/f96/Brunc1%C3%ADk,%20Milo%C5%A1.%20Pir%C3%A1tsk%C3%A9%20strany_nov%C3%BD%20fenom%C3%A9n%20v%20politice.pdf

CANOVAN, Margaret. Two strategies for the study of populism. *Political studies*, 1982, roč. 30, č. 4, s. 544-552.

COLANTONE, Italo, STANIG, Piero. The Surge of Economic Nationalism in Western Europe. *Journal of Economic Perspectives*, 2019, roč. 33, č. 4, s. 128-131.

ENGLER, Sarah, PYTLAS, Bartek, DEEGAN-KRAUSE, Kevin. Assessing the diversity of anti-establishment and populist politics in Central and Eastern Europe. *West European Politics*, roč. 42, č. 6, 2019. s. 1310-1336

GAGNON, Jean-Paul a kol. What is Populism? Who is the Populist?. *Democratic Theory*, 2018, roč. 5, č. 2, s. 1-23.

HANLEY, Seán, SIKK, Economy, corruption or floating voters? Explaining the breakthroughs of anti-establishment reform parties in eastern Europe. *Party Politics*, roč. 22, č. 4, 2016. s. 522-533

HAVLÍK, Vlastimil, MEJSTRÍK, Martin. Current Populism in Europe. *Czech journal of political science*, roč.2, č. 1, 2016. s. 92-94

CHARVÁT, Jan. Pravice nebo levice? Analýza ideologie pirátských stran. *Central European Journal of Politics*, 2015, roč. 1, č. 1, s. 29 – 39. Dostupné z: https://www.cejop.cz/wp-content/uploads/2020/04/2015_Vol-01_No-01_Art-03_Charvat_Pir%C3%A1tsk%C3%A1-ideologie.pdf.

OSUNA, José, Javier, Olivas. From chasing populists to deconstructing populism: A new multidimensional approach to understanding and comparing populism. *European Journal of*

Political Research [online]. 2020, roč. 60, č. 2, s. 837 [cit. 6. listopadu 2024]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12428>.

SMILOV, Daniel, KRASTEV, Ivan In: MESEŽNIKOV, Grigorij, GYÁRFÁŠOVÁ, Olga, SMILOV, Daniel. *Populist Politics and Liberal Democracy in Central and Eastern Europe*. Bratislava: Institute for Public Affairs, 2008, s. 9.

WEYLAND, Kurt. Clarifying a Contested Concept. Populism in the Study of Latin American Politics. *Comparative Politics*, 2001, roč. 34, č. 1, 2001, s. 1-22. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/422412>.

c) Internetové zdroje

BARTOŠ, Ivan. *Piráti představují předvolební video: Pust'te nás na ně. Všichni nekradou!* [online]. Piráti, 2017 [cit. 2. listopadu 2024]. Dostupné z: <https://www.pirati.cz/jak-pirati-pracuji/pirati-predstavuji-predvolebni-video-pustte-nas-na-ne-vsichni-nekradou/>.

BARTOŠ, Ivan. *Piráti představují předvolební video: Pust'te nás na ně. Všichni nekradou!*

BARTOŠ, Ivan. *Ivan Bartoš rezignoval na pozici předsedy Pirátů* [online]. Piráti, 2024 [cit. 2 8. října 2024]. Dostupné z: https://wiki.pirati.cz/stanoviska/ivan_bartos_rezignoval_na_pozici_predsedy_piratu.

ČSU. *Výsledky voleb a referend.* [online]. Český statistický úřad, 2024 [cit. 17. října 2024]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/>.

DRTINOVÁ, Daniela. *Okamura přímou demokracii nevymyslel, s referendem jen objevil díru na trhu, říká Bartoš* [online]. DVTV, 2018 [cit. 8. listopadu 2024]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/okamura-primou-demokracii-nevymyslel-s-referendem-jen-objevi/r~d4ee8892103611e88560ac1f6b220ee8/>.

FEJREŇČÍK, Mikuláš. *Piráti zahájili kampaň: Pust'te nás na ně! vyzýval voliče lídr strany Bartoš*

FEJREŇČÍK, Mikuláš. *Piráti zahájili kampaň: Pust'te nás na ně! vyzýval voliče lídr strany Bartoš.* [online]. Piráti, 2017 [cit. 2. listopadu 2024]. Dostupné z: <https://www.pirati.cz/jak-pirati-pracuji/pirati-zahajili-kampan-pustte-nas-na-ne-vyzyval-volice-lidr-strany-bartos/>.

FEJREŇČÍK, Mikuláš. *Stanovisko Pirátů ke kolektivní obraně v rámci EU a NATO* [online]. Piráti, 2017 [cit. 6. listopadu 2024]. Dostupné z: <https://www.pirati.cz/jak-pirati-pracuji/stanovisko-piratu-ke-kolektivni-obrane-v-ramci-eu-a-nato/>.

GRIM, Jakub. *Kam kráčí Piráti?* [online]. IRozhlas, 2023 [cit. 7. listopadu 2024]. Dostupné z

HŘIB, Zdeněk. *Piráti jsou transparentní, proto nemají korupční kauzy!* [online]. Piráti, 21.června 2022 [cit. 5. listopadu 2024]. Dostupné z: <https://praha.pirati.cz/aktuality/2-pirati-jsou-transparentni-proto-nemaji-korupcni-kauzy.html>.

https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/kam-kraci-pirati-jsme-jedinou-skutecne-liberalni-proevropskou-stranou-v-cesku_2312010500_jgr.

IDNES. *Bartoš vedl Piráty skoro 14 let. Vaz mu zlomily nepovedené volby* [online]. IDnes, 2024 [cit. 1. listopadu 2024]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/bartos-rezignace-sef-strany-krajske-volby.A240923_074940_domaci_vank.

KADERÁVEK, Jiří. *Petice pod vznik České pirátské strany*. 2009 [cit. 17. října 2024]. Dostupné z: <https://www.abclinuxu.cz/blog/BoodOk/2009/4/petice-pod-vznik-ceska-piratske-strany>

LEINERT, Ondřej. *Koncept levice a pravice je podle mě už přežitý, říká předseda Pirátů* [online]. IDNES, 2018 [cit. 8. listopadu 2024]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/ivan-bartos-rozhovor-piratska-strana-mfd.A181027_435592_domaci_zaz.

MICHÁLEK, Jakub. *Prosazujeme Pirátský program z konstruktivní opozice* [online]. Piráti, 2015 [cit. 6. listopadu 2024]. Dostupné z: <https://praha.pirati.cz/aktuality/pirati-konstruktivni-opozice.html>.

MICHÁLEK, Jakub. *Stanovy České pirátské strany* [online]. Piráti, 2013 [cit. 2. listopadu 2024]. Dostupné z: https://wiki.pirati.cz/_media/spisovna/2013/10/stanovy_signed.pdf.

MUNIFSS. *Politické ideologie* [online]. [cit. 9. září 2024]. Dostupné z: <https://polit.fss.muni.cz/projekty-na-katedre/online-podpora-vyuky/pol/politicke-ideologie/co-to-ideologie-vlastne-je>.

PIRÁTI. *Nejvyšší čas vzít si naši zemi zpět!* [online]. Piráti, 2021 [cit. 3. listopadu 2024]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=L154rHu992s>.

PIRÁTI. *Zbavme Česko pijavic* [online]. Piráti, 2021 [cit. 3. listopadu 2024]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=8jCxCMsIxus>.

PIRATIASTAROSTOVÉ. *Co od nás můžete čekat? Tady je celý náš program* [online]. [cit. 7. listopadu 2024]. Dostupné z: <https://www.piratiastarostove.cz/program/>.

PIRATIASTAROSTOVÉ. *EU, zahraničí a obrana* [online]. [cit. 8. listopadu 2024]. Dostupné z: <https://www.piratiastarostove.cz/program/resort/eu-zahranici-obrana/>.

PIRATIASTAROSTOVÉ. *Ošetření zranitelných míst v Ústavě* [online]. [cit. 8. listopadu 2024]. Dostupné z: <https://www.piratiastarostove.cz/program/osetreni-zranitelnych-mist-v-ustave/>.

PIRATIASTAROSTOVÉ. *Skutečně digitální stát* [online]. [cit. 3. listopadu 2024]. Dostupné z: <https://www.piratiastarostove.cz/program/skutečne-digitalni-stat/>.

PIRÁTSKÁ STRANA. *Účast veřejnosti na rozhodování* [online]. Piráti, 2024 [cit. 6. listopadu 2024]. Dostupné z: https://wiki.pirati.cz/program/prima_demokracie.

PIRÁTSKÁ STRANA. *20 priorit Pirátů pro evropský parlament 2019* [online]. Piráti, 2019 [cit. 6. listopadu 2024]. Dostupné z: <https://wiki.pirati.cz/program/eu2019/20priorit>.

PIRÁTSKÁ STRANA. *Koaliční smlouva* [online]. Piráti, 2024 [cit. 17. října 2024]. Dostupné z: <https://wiki.pirati.cz/rules/ks>.

PIRÁTSKÁ STRANA. *Program* [online]. Piráti, 2024 [cit. 5. listopadu 2024]. Dostupné z: <https://www.pirati.cz/program/>.

PIRÁTSKÁ STRANA. *Program pro volby do sněmovny 2010* [online]. Piráti, 2024 [cit. 17. října 2024]. Dostupné z: <https://wiki.pirati.cz/volby/2010/komplet>.

PIRÁTSKÁ STRANA. *Přímá demokracie* [online]. Piráti, 2024 [cit. 6. listopadu 2024]. Dostupné z: https://wiki.pirati.cz/playground/prima_demokracie.

PIRÁTSKÁ STRANA. *Rozcestník* [online]. Piráti, 2024 [cit. 17. října 2024]. Dostupné z: <https://wiki.pirati.cz/>.

PIRÁTSKÁ STRANA. *Společný evropský volební program Pirátů 2019* [online]. Piráti, 2019 [cit. 6. listopadu 2024]. Dostupné z: <https://wiki.pirati.cz/program/eu2019/ceep>.

PIRÁTSKÁ STRANA. *Společný program pro krajské volby 2012* [online]. Piráti, 2024 [cit. 17. října 2024]. Dostupné z: <https://wiki.pirati.cz/volby/2012/program>.

PIRÁTSKÁ STRANA. *Stanovy České pirátské strany* [online]. Piráti, 2024 [cit. 17. října 2024]. Dostupné z: <https://wiki.pirati.cz/rules/st>.

PIRÁTSKÁ STRANA. *Volební program černé na bílém pro volby 2017 do Poslanecké sněmovny* [online]. Piráti, 2024 [cit. 17. října 2024]. Dostupné z: https://www.pirati.cz/documents/235/program_cerne_na_bilem.pdf.

VLÁDA ČR. *Členové vlády* [online]. [cit. 28. října 2024]. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/cz/clenove-vlady/ivan-bartos-191704/>.

d) Právní předpisy

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Abstrakt

Diplomová práce se zaměřuje na analýzu populismu a jeho aplikaci na konkrétní politický subjekt. Cílem práce je identifikovat základní charakteristiky populismu na základě literární analýzy a následně aplikovat tyto znaky na vybranou politickou stranu, konkrétně Pirátskou stranu v České republice. Práce se zaměřuje na zkoumání vývoje populistických prvků v rétorice a politických strategiích Pirátské strany od voleb v roce 2017 až do voleb v roce 2021. Analyzuje, jak se populistické prvky projevovaly v její politické komunikaci a zda se změnily. K tomu využívá teoretických rámců definovaných v odborné literatuře o populismu a vymezuje klíčové znaky populismu, jako jsou vztah k lidu, kritika elit a establishmentu, či důraz na přímou demokracii. Práce se zabývá teoretickou analýzou, ale také praktickým výzkumem konkrétních politických projevů a kampaní. Výsledky ukazují, že Pirátská strana v roce 2017 vykazovala určité populistické tendence, které se po jejím zapojení do vlády zmírnily. Tento výzkum přispívá k rozšíření metodologických přístupů k analýze populismu v politických stranách a poskytuje náhled do vývoje politické komunikace u této konkrétní strany.

Abstract

This thesis focuses on the analysis of populism and its application to a specific political entity. The aim of the study is to identify the core characteristics of populism through a literature review and subsequently apply these traits to a selected political party, specifically the Pirate Party in the Czech Republic. The research examines the development of populist elements in the rhetoric and political strategies of the Pirate Party from the 2017 elections to the 2021 elections. It analyses how populist elements were manifested in the party's political communication and whether they evolved over time. The study utilizes theoretical frameworks from the academic literature on populism and defines key features of populism, such as the relationship with the people, criticism of elites and the establishment, and emphasis on direct democracy. The thesis combines both theoretical analysis and practical research on specific political speeches and campaigns. The results show that the Pirate Party displayed strong populist tendencies in 2017, which softened after joining the government. This research contributes to expanding methodological approaches for analysing populism in political parties and provides insights into the evolution of political communication within this particular party.

Klíčová slova

populismus, Pirátská strana, politická komunikace, znaky populismu, česká politika, anti-establishment.

Key words

populism, Pirate Party, political communication, characteristics of populism, Czech politics, anti-establishment.